

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

Role pohádky ve výchovném procesu dítěte

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Miloslav JÚZL, Ph.D.**

**Vypracovala:
Bc. Petra NEVESELÁ**

Motto:

„Není krásnějších pohádek než ty, které píše život sám.“

(Andersen)

Poděkování

Děkuji panu PhDr. Miloslavu Jůzlovi, PhD., za podnětné rady a pomoc při zpracování.

Dále bych chtěla poděkovat pedagogickému sboru MŠ za trpělivost, podporu a odbornou pomoc.

V neposlední řadě děkuji své rodině za velkou morální podporu, toleranci a ochotu snášet moje nálady před zkouškami.

Petra Neveselá

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Role pohádky ve výchovném procesu dítěte“ zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Brně dne 30. listopadu 2012

Bc. Petra Neveselá

OBSAH

ÚVOD	7
1 ZAMĚŘENO NA PŘEDŠKOLNÍ VĚK	8
1.1 Charakteristika předškolního věku	8
1.1.1 Rozvoj dětské identity	9
1.1.2 Vývoj poznávacích procesů	9
1.2 Proces socializace	10
1.2.1 Socializace dítěte předškolního věku	12
1.2.1.1 Normy chování	12
1.2.1.2 Rozvoj sociálních dovedností	15
1.2.1.4 Komunikace v předškolním věku	16
2 POHÁDKA	18
2.1 Charakteristika pohádky	19
2.1.1 Druhy pohádek	20
2.1.2 Pohádky a jejich funkce	20
2.2 Role pohádky ve výchově	21
2.2.1 Vliv pohádky na socializaci dítěte	22
2.2.2 Jak vyprávět pohádky	23
3 VYUŽITÍ POHÁDKY V MATEŘSKÉ ŠKOLE	25
3.1 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání	25
3.1.1 Cíle předškolního vzdělávání	26
3.1.2 Klíčové kompetence	26
3.1.3 Vzdělávací oblast Dítě a společnost	27
3.2 Školní vzdělávací program předškolního vzdělávání	27
3.3 Mateřská škola v Brně	28
3.3.1 Charakteristika programu mateřské školy	28
3.3.2 Školní vzdělávací program brněnské mateřské školy	28
4 PŘÍPRAVA PROJEKTU A JEHO REALIZACE	31

4.1	Výběr pohádky	31
4.2	Příprava zaměstnání pro předškoláky	31
4.2.1	Dramatizace pohádky	32
4.2.2	Plán průběhu zaměstnání 1	34
4.2.3	Plán průběhu zaměstnání 2	36
4.2.4	Ukončení projektu	37
4.3	REALIZACE PROJEKTU	37
4.3.1	Charakteristika dětské skupiny	37
4.3.2	Vlastní realizace	37
4.4	VYHODNOCENÍ PROJEKTU	43
4.4.1	Vyhodnocení zaměstnání 1	43
4.4.2	Vyhodnocení zaměstnání 2	44
4.4.3	Vyhodnocení doplňujících otázek	44
	ZÁVĚR	46
	RESUMÉ	50
	ANOTACE	51
	ZDROJE	52
	PŘÍLOHY	55

ÚVOD

Pohádky má rád snad každý a dětství bez pohádek si vlastně ani nedokážeme představit. Byly vždy jednoduchou a současně nenahraditelnou výchovnou pomůckou, příkladem dobrého i špatného a pomáhaly dětem pochopit mnohdy i složitá témata, která by jim jinou formou jen obtížně sdělovala. S pohádkou se děti vydávají do jiných světů, takže se do toho našeho vrací bohatší o nové, nezapomenutelné dojmy a zážitky.

„Díky pohádkám si děti rozvíjí jazyk, slovní zásobu, představivost, smysl pro humor, trénují si paměť. Pohádka podporuje psychický vývoj dítěte, uspokojuje jeho nejdůležitější emoční potřeby a uklidňuje.“

Pohádky dětem předkládají jednotlivé významy různých životních problémů, které děti během svého růstu musí individuálně vyřešit, aby nezůstaly v zajetí infantilismu i v dospělosti. Tyto problémy a způsoby jejich vyřešení jsou dětem tlumočeny ve srozumitelných konkrétních obrazech a jasných symbolech.“ (Černoušek, 1990)

Pohádka sama o sobě je entitou velice zvláštní. Z hlediska literární vědy patří do skupiny ústně přenášené literatury. Každý pohádkový příběh může mít velké množství variant, které se k němu sice vztahují, ale od hypotetického původního příběhu se liší v závislosti na kulturním a sociálním prostředí vypravěče, na jeho vlastní invenci a fantazii a v neposlední řadě i na situaci, ve které je pohádka vyprávěna. Existují nástroje, vytvořené především folkloristy, které popisují obsah pohádky, a studie analyzující strukturu pohádkového příběhu. (Pavlásková, 2005)

Téma *Role pohádky ve výchovném procesu dítěte* mne oslovilo především kvůli možnosti praktického využití v mém osobním životě. V průběhu studia na vysoké škole se mi narodila dcera. Téměř denně si čteme nebo vykládáme pohádky a mohu tedy pozorovat nejen jejich blahodárný a zklidňující vliv, ale i to, jak příběhy rozvíjejí její fantazii.

Protože je téma práce velmi široké, rozhodla jsem se zaměřit přednostně na děti v předškolním věku. V souvislosti s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání pak na oblast dítě a společnost.

Cíle práce:

Charakteristika dítěte předškolního věku a jeho procesu socializace

Charakteristika pohádky a její role ve výchovném procesu

Využití pohádky v mateřské škole

Zpracování a realizace projektu s využitím pohádky jako výchovného prostředku

1 ZAMĚŘENO NA PŘEDŠKOLNÍ VĚK

Vývoj člověka probíhá kontinuálně, plynule, bez velkých skoků. Pozorujeme-li dítě den za dnem, žádné výrazné změny nezaznamenáme. Teprve podíváme-li se na dětský vývoj trochu s delším odstupem, postřehneme období rychlejších vnějších změn a naopak období, kdy se toho mnoho neděje navenek, ale jsou to období zpracovávání předešlých „zisků“, jejich konsolidace, pořádání a přípravy něčeho nového. Vznikla tak rozlišení vývojových fází. (Matějček, 1999)

Od svého narození projde dítě složitým procesem adaptace na nové prostředí, lidi v blízkém okolí, učí se pomalu vyrovnávat s nároky života. Do lidského světa vstoupilo s výbavou, která mu umožňuje se s tímto světem nějak dorozumět a najít si v něm své místo.

1.1 Charakteristika předškolního věku

Z pohledu vývojové psychologie je mezi batoletem a dítětem předškolního věku rozdíl epochy. Dítě po třetím roce překračuje hranice rodinného kruhu a k vědomí vlastního „já“ přidává vztah k druhým dětem, vrstevníkům.

Pro dítě v tomto věku je typické vyhledávání společnosti druhých dětí. Ve vztahu k dalším dětem se rozvíjí důležité prosociální vlastnosti – schopnost spolupráce, družnost, solidarita, obětavost, tolerance, soucit a soustrast. V tomto období se také kladou základy přátelství.

Předškolní období trvá od 3 do přibližně 6 let. Konec této fáze je určován především sociálně, zpravidla nástupem do školy. Charakteristickým znakem tohoto období je uvolňování vázanosti na rodinu a rozvoj cílené aktivity, což dítěti umožní uplatnění a prosazení ve skupině vrstevníků. (Vágnerová, 2000)

K tomuto uvolnění přispívává osvojování běžných norem chování, znalost obsahu rolí a přijatelná úroveň komunikace.

Myšlení je stále prelogické a egocentrické, vázané na subjektivní dojmy a aktuální situační souvislosti. Překonání těchto bariér je jedním z nejdůležitějších úkolů předškolního období a předpokladem k nástupu do školy, který je důležitým vývojovým mezníkem. (Vágnerová, 2000)

V předškolním období dále zraje nervová soustava, vyspívá osobnost dítěte, osvojuje si žádoucí návyky. Právě k tomuto osvojování je v této době vnitřně mimořádně naladěno. Ustupuje období vzdoru a nastupuje období konformity – chce vypadat jako druzí, dělat to, co dělají oni. Chápe co se dělat má a nemá. Psychologové říkají, že dítě „*otiskuje své prostředí*“ a podle toho usuzují na kulturní úroveň rodiny, na zvyky, režim, výchovné zásady a zvláštnosti. (Matějček, 1999)

Na konci tohoto věku ovládají děti kolo, fascinují je různé nástroje, zkouší s nimi dělat to, „co se s nimi dělat má“. Upevňuje si hygienické návyky, je připraveno osvojovat si i náročnější návyky a zásady. Důležité je dbát na to, aby osvojované věci byly učeny správně, protože špatné návyky se později hůře přetvářejí či odstraňují. Platí to o všech dovednostech vyžadujících nějaký „zácvik“.

Významné je získávání společenských návyků – pozdravit, poděkovat, poprosit, uklízet hračky, udržovat pořádek ve věcech, nepoužívat nadávky a nevhodná či hrubá slova, udělat někomu radost, udělat pro někoho něco dobrého.

V této době se daří i výchově k toleranci – děti v tomto věku bez velkých rozpaků přijímají jedince s postižením, stačí jednoduché vysvětlení, dítě se pak k takovým osobám chová přirozeně, jako ke každému jinému.

U dítěte je dobré podporovat tvořivou činnost, cvičit nenásilnou formou přijímání a plnění úkolů a jejich dokončování. Soustředění by mělo trvat alespoň deset minut. Velmi v tomto směru pomáhá například večerní čtení knížek. Spojuje motivaci, zvyšování slovní zásoby, pohotovosti ve vyjadřování myšlenek, atd. Dítě je již schopno vnímat celek, ale i jeho podrobnosti, věci skládat, ale i rozkládat – odborně jde o schopnost zrakové i sluchové analýzy a syntézy, které jsou nutné ke čtení a psaní.

1.1.1 Rozvoj dětské identity

V tomto věku začínají děti chápat sebe sama jako subjekt, vzniká vědomí vlastní identity.

Dítě ví, jak vypadá, pozná se v zrcadle, orientuje se na svém těle. Zevnějšek je v tomto věku významný jen tehdy, je-li nějak nápadný.

Sebehodnocení je jednoznačně závislé na názoru jiných osob, především rodičů. Dítě přejímá názor na sebe sama nekriticky, tak jak je mu prezentován a stává se tak součástí jeho sebepojetí. Nezralost sebepojetí se může projevit vychloubáním, majetnickými sklony, nekritičností a přehnaným důrazem na sebe sama. (Vágnerová, 2000)

Součástí jeho identity jsou i všechny sociální role, které má. Na významu nabývají ty, které přesahují rámec rodiny – role žáka mateřské školy, role v dětské skupině.

V tomto věku se rovněž zpřesňuje a diferencuje tzv. gender role, vymezuje se její obsah a dítě se s ní pod tlakem sociokulturních vlivů ztotožňuje. (Vágnerová, 2000)

1.1.2 Vývoj poznávacích procesů

Poznávání je typické zaměřeností na nejbližší svět a pravidla, která v něm platí. J. Piaget označil způsob uvažování předškoláků jako názorné, intuitivní myšlení. Je málo flexibilní, nepřesné, prelogické (nerespektuje plně zákony logiky), má typické znaky:

Egocentrismus – ulpívání na subjektivním pohledu, tendence k subjektivnímu zkreslování, což vede k nepřesnostem v poznávání.

Fenomenismus – dítě je fixováno na konkrétní představu světa, kterou není schopno opustit, přetrvává vazba na přítomnost, na aktuální podobu světa (prezentismus).

Magičnost – tendence pomáhat si při interpretaci dění v reálném světě fantazií a tak poznání zkreslovat.

Absolutismus – každé přesvědčení musí mít definitivní a jednoznačnou platnost. Je znakem potřeby jistoty, relativita je pro děti v tomto věku nepochopitelná.

Předškolní dítě nedokáže uvažovat komplexněji, např. o více než jednom aspektu situace. Má tendence ulpívat na jednom pohledu subjektu a nebrat v úvahu jiné, v nichž se posuzovaný objekt může jevit jinak.

Ulpívají na jednom stavu, jedné vlastnosti objektu, ten považují za podstatný a definitivní. I když se bude objekt měnit a zase vracet do původního stavu, pro předškoláka to bude stále týž objekt. (Čtyřleté dítě pláče, že jeho strýc ostříhal ovečky, že to už nejsou jeho ovečky). (Vágnerová, 2000)

Předškolní dítě vyjadřuje svůj názor na svět kresbou nebo hrou. V nich se projeví typické znaky dětského myšlení a prožívání. Kresba se postupně zdokonaluje, na konci tohoto období se výtvořiny stále více podobají skutečnosti. Hra a vyprávění jsou prostředkem k vyjádření vlastní interpretace a reality postoje ke světu, nebo sobě samému. Ve hře může dítě zpracovat problematickou skutečnost tak, jak samo chce. Může si přehrát situaci, které nerozumělo, která se jej citově dotkla a najít alespoň na této úrovni přijatelné řešení.

Shrnutí

Předškolní věk trvá do 6 let. Mění se tělesné rozměry, rozvíjejí se duševní schopnosti, dítě touží po činnostech v dětském kolektivu. K tomu slouží hlavně školka. Dítě si zvykne na kolektiv dětí. Hlavní činností je hra, při níž se rozvíjí paměť, představa, řeč, myšlení a koncentrace pozornosti. Celý vývoj směřuje k dosažení psychické, sociální a tělesné zralosti, která je nezbytná ke vstupu do školy.

1.2 Proces socializace

Socializace je jakýmsi „vřazováním se, vrůstáním“ do společnosti a její podmínkou je kontinuální navazování, prohlubování a rozšiřování sociálních kontaktů jedince v rámci sociokulturního systému. Tím dochází ke změnám osobnosti a jejích vztahů k okolí.

„Socializace (lat. socialis = společný) je sociologický, sociálně psychologický a pedagogický pojem, který označuje proces, během kterého se jedinec začleňuje do společnosti. Probíhá-li socializace úspěšně, individuum má v sobě zakotveny sociální normy, hodnoty, vystupování, ale také i sociální role svého společenského a kulturního okolí.“ (Wikipedie, 2012)

„Socializace osobnosti člověka je proces pasivního i aktivního sociálního učení, v němž si člověk osvojuje (internalizuje) určitý systém kulturních poznatků, norem a hodnot, sociálních rolí, způsobů chování a jednání, jež mu umožňují začlenit se úspěšně do určité společnosti a aktivně se účastnit společenského života. Cílem socializace je vytvoření osobnosti, která se bude samostatně chovat tak, jako by byla pod stálým sociálním dohledem, pod stálou kontrolou.“ (Keller, 2004)

„Socializace je celoživotní proces, v jehož průběhu si jedinec osvojuje specificky lidské formy chování a jednání, jazyk, poznatky, hodnoty, kulturu a začleňuje se tak do společnosti. Lze ji chápat jako sociální interakční proces a uskutečňuje se především sociálním učení.“ (Kraus, 2001)

Takto je proces socializace definován různými autory. Zdrojů, ve kterých najdeme podobné charakteristiky či definice je dlouhá řada. Sama socializace je obvykle popisována jako proces, který není nikdy ukončen. Je považována za proces vývoje lidské osobnosti, k níž na jednu stranu patří osobní individualita, která jedince odlišuje od okolí, ale také sociální charakter, který mezi sebou mají všichni členové jedné společnosti či společenství (hodnoty, normy, sociální role, apod.). Tím se z jedince stává kulturní bytost schopná fungovat ve složitém systému lidské společnosti. Můžeme odlišit tři základní typy:

Primární, probíhající v rodině a končící uzavřenou individualizací jednotlivce. Normy, které se během této socializace vstřebávají, platí jako stabilní, ale mohou se během života ještě změnit. Primární socializace trvá do třetího roku života.

Sekundární, která připravuje individuum na jeho roli ve společnosti a probíhá zejména v rodině, ve škole a v kontaktu s vrstevníky. Probíhá zhruba od třetího roku života.

Terciární, uskutečňovaná v dospělosti a označovaná jako přejímání, které individuum neustále uskutečňuje v interakci se svým sociálním okolím.

Sociální učení (socializace) probíhá během interakce mezi individuem a jinými jedinci, jedincem a skupinou, skupinami nebo jedincem (skupinou) a prostředím. Současně se uplatňují tzv. **socializační činitelé**, kteří jsou vlastními realizátory socializace a celoživotně nás ovlivňují.

Prvním a nejdůležitějším činitelem je rodina. Dalším významným činitelem jsou škola a vrstevníci, za nimi následují referenční skupiny, pracovní prostředí a spolky. Rodinu, školu a vrstevníky, lze označit také za primární sociální činitele.

Za sekundární činitele pak například sousedské vztahy, blízké okolí a masmédiá. Pro dítě v předškolním věku budou nejvýznamnější rodina, školka a vrstevníci.

Podmínky a formy socializace

Socializace probíhá na dvou úrovních:

- na úrovni osobnost - společnost,
- na úrovni intrapsychické.

Na první úrovni se socializuje vnímání a dochází k formaci sociální percepce a na druhé úrovni dochází k socializaci psychických funkcí, operací a nadání. Uvedenou socializační posloupnost označil L. S. Vygotskij /1976/ pojmem interiorizace /zvnitřnění/.

Shrnutí

Výsledkem socializace je socializované „já“ s vlastní strukturou: sebehodnocení - obraz o sobě (self image, self concept, aspirační a expektační úroveň) - sebedůvěra - přiměřené sebevědomí - sebeuplatnění - sebeúcta, tzn. sociálně zralá osobnost s adekvátní sebekoncepcí, přiměřeným sebecitem a předpokladem objektivní sebereflexe. Psychický vývoj v průběhu socializace směřuje k vyšším formám individuace (zvl. v období pubescence) a přispívá tak k vzniku rozvinuté diferencované osobnosti. (Musil, 1994)

1.2.1 Socializace dítěte předškolního věku

„Období předškolního věku je označováno jako věk iniciativy, jehož hlavní potřebou je aktivita.“

(Erikson, E. H. (1963) *Childhood and society*. Norton, New York. 1963)

Úkolem je rozvíjet aktivitu, která bude účelná a musí tedy být regulovaná. Aktivita v tomto věku už zpravidla má nějaký cíl, není již tolik roztráštěná a je méně závislá na aktuální situaci, než třeba ve srovnání s batoletem.

Předškolní věk je období, kdy se mohou začít uplatňovat nové regulační mechanismy, které iniciativu dítěte usměřují k určitému cíli. Rozvoj těchto kompetencí je spojen s vývojem poznávacích procesů a socializace.

Potřeba seberealizace bývá uspokojována pozitivně hodnocenou aktivitou, jejímž prostřednictvím se dítěti daří prosadit. Tady nabývají na důležitosti názory dospělých a jejich uznání slouží jako pozitivní zpětná vazba. Pocit úspěšnosti pak posiluje dětskou sebeúctu a sebejistotu. Způsob uspokojování této potřeby se stává trvalým rysem osobnosti, stává se základem strategie spojené s určitými hodnotami. (Vágnerová, 2000)

1.2.1.1 Normy chování

„Maminko já jsem na tebe jazyk nevyplázl, to on mi sám vyklouzl. To nemusíš bejt smutná.“

„To máš štěstí, že jsi dospělá. Kdybych to rozbil já, byl bych bit.“

„Jak to, že se teta řízla o žiletku? Koho neposlechla? Asi svýho tatínka.“

„Když jsi tady ty mamí, poslouchám tebe. Když tu nejsi, poslouchám dědečka.“

(Strašíková, 2000)

Morální uvažování se rozvíjí v závislosti na celkovém vývoji dítěte a na jeho zkušenostech, které jsou sociokulturně podmíněné. Předškolní dítě akceptuje pravidla chování prezentovaná uznávanými autoritami. Na této úrovni přijme jakékoliv normy, o jejichž kvalitě neuvažuje a ani toho není zatím schopno.

Jde o vývojovou fázi označovanou jako heteronomní. Znamená to, že dítě nemá zatím vlastní názor a za správné považuje automaticky to, co určí dospělí.

Morálka je tak závislá na názorech a chování dospělých. Ti jsou garantem dodržování příslušných norem. K osvojení a přijetí norem přispívá identifikace s autoritou, s jejím názorem. Problematikou morálního vývoje v dětském věku se zabýval L. Kohlberg, který ve své práci navázal na Piagetovu teorii, podle níž:

Způsob osvojování norem, interpretace významu a jejich vliv na dětské chování závisí na úrovni poznávacích procesů. Předškolní děti lépe chápou normy, který reakce dospělých dává nějaký osobní význam.

Dítě je k dodržování norem motivováno systémem odměn a trestů, tedy pozitivním a negativním hodnocením. Za dobré je považováno to, co by autorita ocenila, špatné je takové chování, které by bylo potrestáno.

V tomto postoji je zřejmý egocentrismus předškoláka, pro kterého je nejdůležitějším aspektem hodnocení důsledek určité situace pro něj samého. Totéž platí, když dítě zdůvodňuje své rozhodnutí respektovat nějakou normu s ohledem na druhé, např. *„maminka by se zlobila“*. Kohlberg označuje tuto fázi jako premorální. (Vágnerová, 2000)

Normy usnadňují orientaci v sociálním prostředí, mají význam pro rozvoj vlastní identity, protože umožňují vymezit obsah žádoucího chování. Jestliže v této oblasti neplatí žádná pravidla, nebo nejsou respektována a podporována citově významnými lidmi nemá dítě možnost potvrdit svou hodnotu prostřednictvím žádoucího chování. Jeho chování nemá pro nikoho osobní význam, subjektivně na něm nikomu nezáleží, a proto chování není významné ani pro samotné dítě.

Dosažení dalšího stupně, kterým je zvnitřnění některých základních norem a ztotožnění se s nimi, signalizuje na konci předškolního věku schopnost pociťovat vinu za nežádoucí chování. Pocity viny jsou významným vývojovým mezníkem. Batole se za přestupek stydí, ale zpravidla jen tehdy, je-li pokáráno jinou osobou. Pociťování viny znamená, že dítě začíná akceptovat určitá omezení jako bezvýhradně platná a jejich porušení pociťuje jako nepříjemné. Správné chování považuje za nezbytné i ve chvílích, kdy jej nikdo nevidí. Vnější regulace se postupně stává regulací vnitřní. Začíná se tak rozvíjet dětské svědomí.

Podle Eriksona (1963) je pro vývoj dítěte významný konflikt mezi vlastní aktivitou a pociťováním viny, spojený s důsledky této činnosti, nebo dokonce pouze s jejich představou. Dítě je pod tlakem normativního systému, na jehož respektování závisí i přijatelné začlenění do společnosti, přiznání určité role a statutu, ten se stává součástí identity jedince. Dochází k uspokojení potřeby citové jistoty a pozitivní akceptace. Tady platí obecné pravidlo o zvýšené citlivosti všech nově vznikajících psychických kompetencích. Po jejich zafixování a stabilizování se snižuje riziko vzniku nových problémů. Zvýšená citlivost svědomí předškoláka se projeví tendencí hodnotit všechny své činy, což se dá chápat jako experimentování s přijatým normativním systémem.

Dětské svědomí může být velmi silné, až omezující. Může pak zvyšovat sklon reagovat strachem a úzkostí, limituje dítě anticipací negativních důsledků činů, které se ještě nestaly, a dítě o nich zatím pouze uvažuje. Projeví se fixací pasivity, nejistoty, neprůbojnosti a nízkým sebehodnocením. Svědomí může být ale také velmi slabé, či může dokonce i chybět.

Svědomí předškolních dětí funguje jako autoregulační mechanismus, má své charakteristické rysy, dané celkovou úrovní dítěte v tomto věku:

Typická je vazba na určitou situaci, na konkrétní čin. Norma je platná v situacích, o nichž mluvili dospělí, ale za jiných situací nemusí být respektována. Dítě není schopno generalizace.

Dítě chápe normy stereotypně a rigidně, nebere ohled na různé aspekty hodnocené situace, nerozlišuje často mezi závažností motivu a reálného chování. Má potřebu neměnnosti norem.

Předškolák chápe normy egocentricky, především ve vztahu k sobě samému. Děti mají tendenci interpretovat normy individuálně specifickým způsobem, jak jim právě vyhovuje, a tak se i chovat. Pokud jejich chování neodporuje takovému výkladu, nemají ani pocit provinění.

Normy chování, tvořící racionální základ autoregulačního systému, se učí dítě především ve své rodině. Jiné prostředí nemá odpovídající emocionální váhu.

Zkušenosti získává z toho, jak se lidé kolem skutečně chovají a z toho si zobecní co je běžné, co k určité situaci patří a je žádoucí. Vedle toho získává informace o tom, jak by se lidé chvat měli i neměli, proč je určité chování nutné a jaké má důsledky žádoucí i nežádoucí.

Pochopení podstaty pravidla není možné bez verbálního komentáře zobecňujícího jeho platnost a vysvětlující příčiny, proč je nutné jej dodržovat.

1.2.1.2 Rozvoj sociálních dovedností

„Já tě mamko pohladím a přinesu ti nějaké hračky a ono tě to přestane bolet. A budu si pak u tebe hrát, aby ti nebylo smutno.“

(Strašíková, 2000)

Děti se v předškolním věku učí žádoucím vzorcům chování, které mají obecný charakter, především pak rozvíjejí prosociální chování respektující ostatní.

Jedním z předpokladů takového rozvoje je uspokojení potřeby jistoty a bezpečí. Děti pak nahlízejí na svět jako na relativně bezpečný a věří, že vlastní chování má nějaký význam, že lze ovlivňovat dění vlastními silami, bez větší úzkosti se naučí brát i dávat a respektovat potřeby druhých. Tím získávají větší množství pozitivních sociálních zkušeností.

Rozvoj prosociálního chování je závislý na dosažené úrovni kognitivních kompetencí. Dítě je na konci předškolního věku schopné omezeně uvažovat z pohledu druhého člověka, chápat jeho potřeby. Tato decentrace představuje pozitivní základ pro rozvoj sociálně žádoucího chování.

Prosociální chování je současně výsledkem sociálního učení nápodobou, ale i vysvětlování a podmiňování (tj. trestem i odměnou). Je také spojeno s kontrolou a ovládním agresivních tendencí. Mladší děti častěji projevují fyzickou agresi, starší verbální.

Děti předškolního věku dovedou projevit empatii, zkouší pomoci druhému v nesnázích. Současně mají problém se distancovat od příliš silných emočních projevů, snadno jim podlehne a není pak schopné nic jiného dělat.

1.2.1.3 Vrstevnické vztahy a role

V předškolním období se uvolňuje vázanost na rodinu a postupně i vázanost na dospělé. Dítě posiluje svoje vztahy s vrstevníky, kde jde o symetrické vztahy (oba partneři si jsou rovni v kompetencích i statusu).

Tyto vztahy jim však na druhé straně poskytují méně jistoty, od vrstevníka nelze očekávat ochranu či toleranci, nelze se na něj spoléhat. Dítě tedy musí dozrát na takovou úroveň, na níž tuto podporu od vrstevníka nepotřebuje. Vznik potřeby kontaktu s vrstevníky může být chápán jako signál určité zralosti osobnosti.

1.2.1.4 Komunikace v předškolním věku

„Když nesmím říkat čumí, tak budu říkat vejrá.“

„My jsme si to jen šeptli, aby táta nesakroval.“

(Strašíková, 2000)

Přibližně od 4 let dokáže dítě diferencovat způsob komunikace s ohledem na svého komunikačního partnera. Například v komunikaci s dospělými používá zdvořilejší způsob vyjadřování, vyhýbá se nežádoucím slovním výrazům, ale také očekává porozumění jakémukoliv sdělení.

V komunikaci s vrstevníky používá specifické výrazy a oslovení, často přechází z konverzace v monolog, při komunikaci s malými dětmi se dokáže alespoň částečně přizpůsobit jejich komunikačním možnostem, věnují pozornost vysvětlení i jejich potřebám.

Na druhé straně v komunikaci přetrvává egocentrismus: předškolák opomene zmínit podstatné aspekty popisované situace, charakterizuje je na základě svých osobních zkušeností a tím může být jeho sdělení nesrozumitelné. Obvykle nesdělí všechno, protože na základě svého egocentrismu se domnívá, že posluchač ví totéž co on.

Př. Čtyřletá holčička požádá svou babičku, aby jí z pokojíčku přinesla panenku Janu. Protože má mnoho různých panenek babička nemusí vědět, o kterou konkrétní panenku se jedná. (Vágnerová, 2000)

1.2.1.5 Socializace a výchova

Sociálně pedagogickou činnost můžeme označit za výchovnou pomoc k zvládnání života. Cílem je ochránit dítě před škodlivými vlivy, naučit ho zvládat obtíže a orientovat se v nejjednodušších situacích, zprostředkovat sociokulturní dovednosti umožňující aktivní účast na společenském životě.

Do popředí dnes vystupuje nezáměrná socializace na úkor plánovaného rozvoje, výchova ve smyslu kultivace jedince a jeho učení jako získávání životní způsobilosti se stávají existenční nutností. V tomto procesu má stále nezastupitelné místo škola. Ta poskytuje chráněný životní prostor pro získávání potřebných sociálních zkušeností a dovedností, stává se nástrojem pro porozumění životu, vrstevníkům i nevrstevníkům. (Kraus, Poláčková, 2001)

Shrnutí

Proces socializace dítěte předškolního věku probíhá především v rodině. Zde si osvojuje základní normy chování, ztotožňuje se s nimi. Je pro něj důležité to, jak bude za jejich dodržování oceněno. Učí se žádoucím způsobům chování, především prosociálního, které respektuje práva ostatních. Rodiče slouží jako model různých rolí, jako vzor, s nímž se identifikuje. Postupně se uvolňuje vázanost na rodinu i dospělé, dítě navazuje kontakty s vrstevníky. Při výběru kamaráda převažuje důraz na shodu v oblasti potřeb a zájmů. Ve vrstevnické skupině dochází k postupné diferenciaci rolí, dítě se učí soupeřit i spolupracovat. (Vágnerová, 2000)

2 POHÁDKA

„Řekne-li se pohádkový svět, myslíme hned na duchy vod a lesů, na obry, draky a kouzelníky, na skleněné hory a vodu života, na mluvící zvířata nebo na sedmimílové boty.“

(Čapek, Marsyas čili na okraj literatury, 1931)

Vzhledem k stáří pohádky ústně tradované, nejednou se inspirující z literárních zdrojů, vzhledem k šíři teritoria pohádky literární, je možné ji definovat jen v obecných rysech, podobně, jako Slovník literární teorie, který pohádku určuje jako *„žánr lidové slovesnosti, jehož vyprávění podává objektivní realitu jako nadpřirozenou s naivní samozřejmostí, jako by bylo vše skutečné; přes svoji fiktivnost tak zpravidla postihuje některé základní lidské touhy, etické normy a obecné životní pravdy“*.

Původně nebyly příběhy, které bychom dnes nazvali pohádkami, samostatný žánr. Pohádky jako samostatný žánr vyčlenili až spisovatelé v období renesance. Tento termín byl následně pevně ukotven díly mnoha literátů. (Černoušek, 1990)

Přes svou fantastičnost je pohádka osobitým zpodobením skutečnosti, lidských vztahů, názorů, ideálů a zkušeností, touhy po štěstí, hojnosti, spravedlnosti a pohodě.

Svémi kořeny vrostla do časů mytických a provázela řadu generací. Žije i v dnešním světě, žije aktivně nejen jako dědictví už hotových klasických textů, ale i jako útvar novodobý, osvojující si dětský pohled na skutečnost, objevuje nové náměty, chytré nápady, mravní hodnoty i humor. (Vařejková, 1998)

Základní rysy pohádky

- Často není znám autor (proslavili je jejich sběratelé), jejich vznik a význam je nejasný, v několika variantách se zachovaly dodnes.
- Přes obrovskou různorodost pohádkového fondu si pohádka jako druh lidového vyprávění zachovává jistý rámec, v němž se příběh odehrává.
- Jedná se o symbolické vyprávění, skutečný obsah je vyjádřen pomocí obrazů a symbolů, pojednává o základních principech platných pro život člověka.
- Význam příběhu není omezen časem, odehrává se v typickém (pohádkovém) „bezčasí“.
- Takzvané „nadpřirozeno“ je v příběhu zcela běžné a je zcela logicky propojeno se životem postav, a zejména hrdiny.
- Obsahuje zřetelné prvky uváděcích a očišťovacích rituálů.
- V centru pozornosti pohádky je hrdina a jeho poslání.

2.1 Charakteristika pohádky

Z hlediska literární vědy patří pohádka do skupiny ústně přenášené literatury, která má svá specifika. Každý pohádkový příběh může mít velké množství variant, které se k němu sice vztahují, ale od původního příběhu se liší v závislosti na kulturním a sociálním prostředí vypravěče, na jeho vlastní invenci a fantazii a v neposlední řadě i na situaci, ve které je pohádka vyprávěna.

Pohádka jako taková je textem bez konkrétního autora, ale její provedení jsou realizována různými osobami, které mohou vyprávěný příběh do určité míry ovlivňovat. (Pavlásková, 2005)

S ohledem na uvedenou mnohotvárnost existují různé pohledy na rozlišení pohádek, například na kouzelné, novelistické, zvířecí, legendární, didaktické, atd.

Vedle toho existuje tzv. vertikální klasifikace, zachycující proces včleňování pohádky do literatury. Ta rozlišuje pohádku:

Folklórní: také lidová, ústně tradovaná, realizovaná v jedinečných vypravěčských aktech, proměnlivá, existující ve více variantách. Písemně zaznamenána se stává výchozím textem literárního zpracování.

Literární: také adaptovaná, klasická, tradiční. Je literární adaptací zaznamenaných folklorních textů. Sleduje vytvoření tzv. optimální varianty (K. J. Erben), adaptace autorská je určována individuálními představami a talentem těch, kteří je realizují (B. Němcová).

Autorskou: také umělá, moderní. Text tematicky původní, literární, s velmi různou mírou návaznosti na žánrově relevantní znaky prvních dvou.

Uvedené typy na sebe navazují v časové následnosti a dnes demonstrují životaschopnost žánru. Ve světě dětí, v kontaktu s rodiči, prarodiči, vychovateli a pedagogy se analogicky uplatňuje pohádka vyprávěná, ba i vymyšlená ad hoc, a pohádka předčítaná, čímž zůstává obecné povědomí o pohádce ústně podávané v osobním kontaktu vyprávějího s naslouchajícím. (Vařejková, 1998)

Existují nástroje, vytvořené především folkloristy, které popisují obsah pohádky, a studie analyzující strukturu pohádkového příběhu.

Dalo by se říci, že folkloristika (spolu s obdobnými obory) využívá při klasifikaci a systematizaci pohádek dvou různých přístupů. Je to jednak přístup pracující zejména se seznamy pohádkových typů a motivů a na straně druhé přístup pracující s popisem logické struktury pohádkového vyprávění.

Oba tyto přístupy se však v určitém bodě protínají a je možno efektivně popsat pohádku pouze na základě závěrů obou těchto směrů.

2.1.1 Druhy pohádek

- Pohádky **kouzelné** (fantastické): hlavním rysem je zdůraznění nepravděpodobného, přítomností kouzelného jevu – předmětu, postavy, děje. např. Tři zlaté vlasy děda Vševeda, Zlatovláska a vůbec většina pohádek, které nás k tomuto slovu napadnou.
- Pohádky **novelistické** (realistické, ze života: anekdotická, pověrečná): zde se vyskytují děje nepravděpodobné, nikoli však kouzelné, stejně jako v předchozím případě vítězí hrdinové nad svými protivníky, zpravidla však nejsou obdařeni zvláštními schopnostmi (kromě chytrosti či hlouposti); např. Tak svět oplácí.
- Pohádky **o čertech** (čarodějné a démonické): vyčleňují se jako samostatná kapitola z pohádek novelistických, např. Čert a cikán.
- Pohádky **o zvířatech** (didaktická): hlavním hrdinou je mluvící zvíře, pokud zde vystupuje člověk, tak jako epizodní postava, tyto pohádky mají blízko k bajkám, např. O hloupém vlkovi.
- Pohádky **legendární**: často mají žertovný charakter, vystupují v nich postavy převzaté z církevního prostředí
- Pohádky **kumulativní** (řetězovité, stupňovité): jednoduché příběhy, např. O kohoutkovi a o slepičce, Otesánek.
- Pohádky **o nectnostech** (lhaní apod.)

2.1.2 Pohádky a jejich funkce

Funkci pohádek ve své publikaci jasně formuluje L. Richter (2004):

- **Poznání hodnot** – rozeznat, co je dobro a co zlo.
- **Mravní výchova a naplnění** – dobro je odměněno, zlo potrestáno), kladné příklady nabízející možnost sebeidentifikace a záporné příklady, které nás varují.
- **Zábavnost** – vlastní poslání lidové pohádky, u dětí je zábavnost a estetický požitek z pohádky o to důležitější, že je jejich prvním slovesným požitekem, odklání se totiž od skutečnosti, (výmysl sám o sobě přináší vlastní požitek).
- **Vytváření a upevňování ideálů** – velkým kladem pohádky je to, že nám nic nevysvětluje, nevnučuje, nedává nám ponaučení, ale nechává na nás, abychom porozuměli problémům sami.
- **Citové prožívání** - rozvoj danými situacemi.
- **Rozvoj jazyka** – rozšiřování slovní zásoby.
- **Psychoterapeutická funkce** – díky pohádkám můžeme poznat obavy, strachy, úzkosti, dodávají nám optimistickou perspektivu, posilují víru v kladný výsledek.
- **Metaforické vyjadřování** – schopnost vyjadřovat se obrazně.
- **Rozvoj myšlení, inteligence a poznávacích schopností** – pohádky ukazují, jak přistupovat k řešení problémů, nenavrhují nám ale konkrétní postup.
- **Sociální citění** – podpora solidarity a pomoci slabým.
- **Rozvoj představivosti a fantazie** – schopnost vlastního vymýšlení a dotváření světa.

- **Estetický prožitek** – slovesná hodnota pohádek, estetické cítění. (Richter, 2004)

Hrdina se vydává z každodenního světa do říše nadpřirozených divů, setkává se tam s úžasnými silami a dosahuje přesvědčivých vítězství a ze svých tajuplných cest se vrací se schopností prokazovat dobrodiní svým bližním. (Pohádky pro děti.cz)

2.2 Role pohádky ve výchově

Dítě potřebuje ke svému zdárnému tělesnému vývoji zdravou stravu a podobně pak ke svému psychickému vývoji a zrání se nemůže obejít bez „potravy duchovní“. Stejně důležité pak je i to, jakým způsobem je podávána.

Existují různé druhy duchovní stravy s různou kvalitou. Dnes, v době rozmachu audiovizuální kultury, jsou děti doslova bombardovány informacemi. Děti jsou přehlceny masmediálními stimuly. Například televize je vynikajícím prostředkem pro přenášení informací. Děti však potřebují i zábavu, rozptýlení a vyprávění nebo předčítání pohádek, je nutné pěstovat v nich lásku ke knihám, k literatuře, k uměleckému slovu, ke čtení, vyprávění a naslouchání. To mohou získat od začátku své životní pouti četbou a nasloucháním pohádek. Oslovují dětskou duši, obzvláště v předškolním věku. V dětech vzbuzují emocionální zápletek a obrazností slova pozitivní odezvu a současně vyhovují jejich synkretickému a symbolickému myšlení.

A které pohádky děti nejčastěji oslovují nejvíce? Jsou to ty, které v dospělých budí dojem, že existují odedávna, jsou označovány jako lidové, jako jejich autory známe jejich vypravěče a nikoliv autory skutečné. Jsou nadčasové.

Přesto, že si to dospělí nemusí uvědomovat, představují pohádky pro děti důležité psychické podněty, garantující jejich psychický vývoj.

Pohádky předkládají dětem jednotlivé významy různých životních problémů, které děti musí během svého růstu individuálně vyřešit, aby nezůstaly v zajetí infantilismu i v dospělosti.

Problémy a jejich řešení jsou jim předkládány v pro ně srozumitelných a konkrétních obrazech a jasných symbolech. Princip dobra a zla je jasně vykreslen ve srozumitelných činech a personifikován v čitelných postavách.

Takových výchovných obrazů obsahují klasické pohádky velké množství, každý obraz citlivě rezonuje s určitým problémem, s nímž se děti běžně setkávají. Tím pohádky představují sice nesystematické, ale vysoce praktické vademekum vývojové psychologie v alegorických obrazech. Poskytují na jedné straně zábavu a napětí, na straně druhé podněcují představivost a imaginaci, napomáhají rozvoji inteligence a poznávacích schopností tvořivým rozvíjením činností, které tvoří základ symbolické funkce (rozvoj vyšších psychických funkcí představování, nápodoby, symbolické hry, verbální dovednosti).

Vedle toho mohou posloužit i v rovině rozvoje citového prožívání, rozšiřovat dětské vědomí. Díky srozumitelné obraznosti umožňují, aby si děti postupně uvědomovaly různé problémy a potíže růstu a přitom se poučily o možnostech řešení, o případných důsledcích různého řešení problémů. Sdělují tak vlastně také informace, pouze jiného druhu – o hodnotách a významech mezilidských interakcí, tedy etického charakteru, informace o dimenzích lidského života.

Věky přetrvávající pohádka má význam nejen výchovný, poznávací a vzdělávací, ale také terapeutický. Může poskytnout vodítko, jak se orientovat například v citových problémech. Předkládá optimistické vidění světa, běhu událostí, vývoje vztahů, v pohádkových postavách se strukturuje dětská zkušenost s vlastními rodiči. Neméně významná je její podpora fantazijních psychických procesů, stimuluje vnitřní duševní rezervy a ukazuje, jak s fantaziemi nakládat.

Téměř každá klasická pohádka nějakým vhodným způsobem řeší dětský problém. Vyskytují-li se v pohádce frustrující životní situace, dokáže vyprávění skončit u zdárného konce a nikdy nenechá děti na pochybnostech otevřeného konce či nevyřešené situace. Dalo by se říct, že jde o univerzální strukturní vzorce, podle nichž se vyprávění v pohádkách odvíjí. Podrobně rozebral strukturu a formu pohádek Propp a určil pravidelně se objevující kategorie činností. (Černoušek, 1990)

2.2.1 Vliv pohádky na socializaci dítěte

Dětská duše potřebuje příběhy, ve kterých působí životní síla. Vyžaduje vzory z okolního světa, ale takové, které může živoucím způsobem přetvářet.

V pohádkách se dozvídá, že musíme snášet strádání a zkoušky, abychom dosáhli něčeho vyššího a že i na nejtěžší cestě může očekávat pomoc, že nakonec dobro a síly podporující život zvítězí.

Také se dozvídá, co se stane, když někdo nesplní příkaz, i když předem zná důsledky. Na pohádkách vidí, že je nutné plnit úkoly a vydržet zkoušky. (Prekopová, 2003)

Jedním z nejvýznamnějších rysů pohádek je jejich vysoká mravní hodnota. Mravní horizont pohádkového světa je velmi široký. Se vši rozhodností se tu odsuzuje lakota, mamon, neúčelné hromadění peněz. Na druhé straně zdůrazňují lásku k dětem, úctu ke starým lidem, soucit s trpícími tvory, pomoc bezbranným, úctu k práci, víru v úspěch píle a trpělivosti, skromnost, mírumilovnost. Hrdina rád odpouští a nemstí se těm, kteří ho zradili. (Lužík, 1944)

2.2.2 Jak vyprávět pohádky

Je-li pohádka správně vyprávěna, zvítězí dobro nad zlem a případné krutosti mají jen symbolickou podobu. Není dobré naturalisticky líčit, mohlo by to dokonce znamenat, že jsme pohádku nepochopili. Obraz musí zůstat obrazem tak, aby dojem ze zničení zla nebyl pro dítě šokující, ale naopak uklidňující. Jeho radost nad tím, že bylo zlo potrestáno, posilují morální základy charakteru.

Při vyprávění pohádek máme k dítěti odpovědnost. Jsou děti senzibilnější a děti obytnější. Ty citlivé můžeme pohádkou duševně posílit a zocelit, ty s hroší kůží vnitřně naladit na jemnější, měkčí notu. Jednu pohádku lze podat dvěma způsoby pro citově různě založené děti. Jinak lze vyprávět pohádku skupině dětí, ve které převažují dívky a jinak u skupiny s převahou chlapců.

Dítě předškolního věku je plně závislé na vyprávění pohádek. Když mu je budeme správně vyprávět, bude je později také správně číst – v pravé pohádkové náladě, která se rodí z údivu.

„Rodiče, nepřipravujte se o to nekrásnější v životě vašich dětí. Vyprávějte jim pohádky a příběhy. Až dorostou, zůstane jim hřejivá vzpomínka.“

(Streit, 1992)

Chvilé čtení pohádek a příběhů jsou pro děti a rodiče společně stráveným časem, kdy mohou společně diskutovat, co se ve které pohádce stalo, proč se to stalo a jak to asi bude dál pokračovat.

„Není nic lepšího než předložit dítěti na míru a vlastními silami vymyšlenou pohádku - jak ale vymyslet něco, kde by se vlk nažral, koza zůstala celá a muž si to zapamatoval?“
(www.prozeny.cz)

Shrnutí

Má-li příběh doopravdy upoutat pozornost dítěte, musí je bavit a vzbuzovat v něm zvědavost. Má-li mu však obohatit život, musí v něm podněcovat představivost; pomáhat mu rozvíjet rozumové schopnosti a vyjasňovat jeho pocity; být v souladu s jeho úzkostmi a tužbami; brát vážně jeho těžkosti a zároveň nabídnout řešení problémů, které dítě nejvíc matou. Musí se zkrátka vztahovat ke všem stránkám jeho osobnosti zároveň - a to tak, aby dětské trampoty nejenom nesnižoval, ale naopak doceňoval jejich závažnost a v dítěti současně podporoval sebedůvěru a důvěru v budoucnost.

Potřebuje nápady, které mu dovolí uspořádat si vnitřní prostor, a na základě toho vytvořit řád ve svém životě. Potřebuje zdůrazňovat morální výchovu, která mu jemně a pouze mezi řádky naznačí výhody morálního jednání nikoliv pomocí abstraktních etických pojmů, ale toho, co se jeví jako hmatatelně dobré a pro dítě tudíž smysluplné.

Tento druh smyslu nachází dítě prostřednictvím pohádek. Staletími (ne-li tisíciletími) převyprávování **pohádky** nabývaly stále větší vytríbenosti, až **nabyly schopnosti sdělovat zároveň zjevné i skryté významy, a promlouvat tak ke všem rovinám lidské osobnosti současně** a navazovat spojení způsobem, který oslovuje nevzdělanou mysl dítěte stejně jako náročného dospělého.

Podle psychoanalytického modelu lidské osobnosti **obsahují pohádky důležitá sdělení pro vědomou, předvědomou a nevědomou mysl**, ať funguje v daném okamžiku na kterékoli úrovni. Tím, že pojednávají o všeobecných lidských problémech a zejména těch, které zaměstnávají dětskou mysl, obracejí se k pučícímu Já, podněcují jeho rozvoj, a přitom ulevují předvědomým a nevědomým tlakům.

Děj příběhů dodává těmto pudovým tlakům přesvědčivou důvěryhodnost a podobu a současně ukazuje, jak je uspokojit v souladu s požadavky Já a Nadjá. (Bettelheim, 2000)

„V pohádkách, které mi v dětství vypravovali, jsem našel hlubší smysl než ve všech životních pravdách dospělého věku.“

(Friedrich Schiller)

3 VYUŽITÍ POHÁDKY V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Řešit problémy je celoživotním lidským údělem. Problémy tedy řeší i děti předškolního věku. I když jsou jiného charakteru, než je stanoveno vzdělávací osnovou v době školní docházky a zcela odlišné od těch, s nimiž jsou konfrontováni rodiče, nejsou zanedbatelné. Způsob, jak se k nim naučí přistupovat, se pak promítne do celoživotního postoje k řešení problémů.

Pedagog se při styku s dětmi setkává s řadou problémů, které se snaží v rámci svých možností řešit. Jednou z cest je použití příběhů – pohádek.

„Poslouchání příběhů podobajících se našim příběhům podporuje fantazii a fantazie je nutná tam, kde selhal rozum.“

(Badergruber, 1994)

Pohádka je světem fantazie, kde dobro vítězí nad zlem, kde uspěje ten, který má „dobré srdce“ a děti v mateřské škole by měla přirozeně provázet. Jejím prostřednictvím může pedagog předkládat dětem vlastnosti, které u nich chce dále rozvíjet. Oblasti, kterými děti při svém vzdělávání prochází, nelze předkládat jako jednotky z jedné výchovy, ale tak, aby co nejvíce dítě obohatily a mělo z nich kvalitní přínos. Je potřebné nabízet možnosti z různých oblastí, aby na děti působily různé vlivy a podněty. Mají-li se děti zdravě vyvíjet, musíme se ve výchovně vzdělávacím procesu zaměřit na všechny oblasti jejich osobnosti. K tomu nám slouží oblasti dané Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání.

3.1 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. Tato pravidla se vztahují na pedagogické činnosti probíhající ve vzdělávacích institucích zařazených do sítě škol a školských zařízení. Stanovuje elementární vzdělanostní základ, na který může navazovat základní vzdělávání, a jako takový představuje zásadní východisko pro tvorbu školních vzdělávacích programů (ŠVP) i jejich uskutečňování.

Předškolní vzdělávání se maximálně přizpůsobuje vývojovým fyziologickým, kognitivním, sociálním a emocionálním potřebám dětí této věkové skupiny a dbá, aby tato vývojová specifika byla při vzdělávání dětí v plné míře respektována.

Významnou roli v procesu učení sehrává spontánní sociální učení, založené na principu přirozené nápodoby. Proto je třeba ve všech činnostech a situacích, které se v průběhu dne v mateřské škole vyskytnou, nejen v didakticky zaměřených činnostech, poskytovat dětem vzory chování a postojů, které jsou k nápodobě a přejímání vhodné.

Didaktický styl vzdělávání dětí v mateřské škole by měl být založen na principu vzdělávací nabídky, na individuální volbě a aktivní účasti dítěte. Pedagog má být průvodcem dítěte na jeho cestě za poznáním, probouzet v něm aktivní zájem a chuť dívat se kolem sebe, naslouchat a objevovat, nikoli tím, kdo dítě „úkoluje“ a plnění těchto úkolů kontroluje. Úkolován je pedagog – jeho hlavním úkolem by mělo být iniciovat vhodné činnosti, připravovat prostředí a nabízet dítěti příležitosti, jak poznávat, přemýšlet, chápat a porozumět sobě i všemu kolem sebe stále účinnějším způsobem.

3.1.1 Cíle předškolního vzdělávání

RVP PV pracuje se čtyřmi cílovými kategoriemi: stanovuje cíle v podobě záměrů a cíle v podobě výstupů, a to nejprve v úrovni obecné a následně pak v úrovni oblastní.

Konkrétně se jedná o tyto kategorie, které jsou těsně provázané a vzájemně spolu korespondují:

- rámcové cíle – vyjadřující univerzální záměry předškolního vzdělávání,
- klíčové kompetence - představují výstupy, resp. obecnější způsobilosti, dosažitelné v předškolním vzdělávání,
- dílčí cíle - vyjadřují konkrétní záměry příslušející té které vzdělávací oblasti
- dílčí výstupy – dílčí poznatky, dovednosti, postoje a hodnoty, které dílčím cílům odpovídají. (viz příloha č. 1)

3.1.2 Klíčové kompetence

Pro etapu předškolního vzdělávání jsou za klíčové považovány tyto kompetence:

- kompetence k učení
- kompetence k řešení problémů
- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetence činnostní a občanské
- Vzdělávací obsah se stanovuje pro celou věkovou skupinu společně, tj. pro děti ve věku od 3 do 6 (7) let a je uspořádán do pěti vzdělávacích oblastí: biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální. Tyto oblasti jsou nazvány Dítě a jeho tělo, Dítě a jeho psychika, Dítě a ten druhý, Dítě a společnost, Dítě a svět.
- Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou dále zpracovány tak, aby byly pro pedagoga srozumitelné a aby s jejich obsahem mohl dále pracovat.
- Každá oblast zahrnuje tyto vzájemně propojené kategorie: dílčí cíle (záměry), vzdělávací nabídku a očekávané výstupy (předpokládané výsledky). Z praktického hlediska jsou v RVP PV pojmenována i možná rizika, která mohou ohrožovat úspěch vzdělávacích záměrů. Ta srozumitelně upozorňují pedagoga na to, čeho by se měl vyvarovat.

Klíčové kompetence: viz příloha č. 2a – 2c.
--

3.1.3 Vzdělávací oblast Dítě a společnost

- Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v oblasti sociálně - kulturní je uvést dítě do společenství ostatních lidí a do pravidel soužití s ostatními, uvést je do světa materiálních i duchovních hodnot, do světa kultury a umění, pomoci dítěti osvojit si potřebné dovednosti, návyky i postoje a umožnit mu aktivně se podílet na utváření společenské pohody ve svém sociálním prostředí.
- Oblast je dále rozpracována na **Dílčí vzdělávací cíle** (co pedagog u dítěte podporuje), **vzdělávací nabídku** (co pedagog dítěti nabízí), **očekávané výstupy** (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže) a případná **rizika** (co ohrožuje úspěch vzdělávacích záměrů pedagoga).

Z dílčích cílů a očekávaných výstupů vztahujících se k této oblasti uvedu ty, které se bezprostředně vztahují k mému projektu:

- při setkání s neznámými lidmi či v neznámých situacích se chová obezřetně; nevhodné chování i komunikaci, která je mu nepříjemná, umí odmítnout
- uvědomovat si, že ne všichni lidé respektují pravidla chování, že se mohou chovat neočekávaně, proti pravidlům, a tím ohrožovat pohodu i bezpečí druhých; odmítat společensky nežádoucí chování (např. lež, nespravedlnost, ubližování, lhostejnost či agresivitu), chránit se před ním a v rámci svých možností se bránit jeho důsledkům (vyhýbat se komunikaci s lidmi, kteří se takto chovají)

3.2 Školní vzdělávací program předškolního vzdělávání

Školní vzdělávací program (ŠVP PV) je dokument, podle něhož by se mělo uskutečňovat vzdělávání dětí v konkrétní mateřské škole. Mateřská škola jej zpracovává v souladu s RVP PV a v souladu s obecně platnými právními předpisy. Školský zákon ustanovuje školní vzdělávací program jako povinnou součást dokumentace mateřské školy.

Tvorba ŠVP PV spočívá plně v kompetenci pedagogů mateřské školy, ať už jde o konkretizovaný výchovně vzdělávací obsah, způsob jeho strukturování a plánování, o volbu metod a prostředků výchovy a vzdělávání či o vnitřní organizační stránku realizace programu.

ŠVP PV by měl být společným východiskem pro práci pedagogů v rámci jednotlivých tříd. Na jeho základě a v souladu s ním by si měl pedagog připravovat svůj plán - *třídní vzdělávací program (TVP)* tak, aby svým obsahem odpovídal věku, možnostem, zájmům a potřebám dětí konkrétní třídy a svou formou způsobu práce pedagoga. Pedagogové si je připravují povětšinou průběžně a operativně je dotváří a upravují.

3.3 Mateřská škola v Brně

Praktickou část bakalářské práce jsem směřovala k práci s dětmi přímo v provozu mateřské školy.

Mateřská škola (dále MŠ), jejíž vedení mi vyšlo vstříc, při realizaci praktické části, je součástí jedné z brněnských základních škol (dále ZŠ).

Na webových stránkách školy najdeme tyto základní informace o škole a jejích zařízeních:

- základní škola s 21 třídami (13 na 1. st., 8 na 2.st.),
- dvoutřídní mateřská škola s celodenním provozem o kapacitě 50 dětí,
- školní družina, která má 8 oddělení,
- moderní výdejny stravy v obou budovách školy.

3.3.1 Charakteristika programu mateřské školy

Škola uplatňuje ve výchovně-vzdělávací činnosti prvky „daltonského plánu“, které pozitivně ovlivňují její kvalitu. Děti jsou vedeny ke vzájemné ohleduplnosti, úctě a spolupráci.

Učitelky podporují sebedůvěru dětí a vedou je k sebehodnocení. Předškoláci se zábavnou formou věnují jednu hodinu týdně anglickému jazyku, na což navazuje výuka angličtiny od první třídy ZŠ.

Činnost MŠ vychází vstříc zájmům rodičů a dětí, jimž nabízí různé zájmové aktivity. Náležitá pozornost je věnována preventivní logopedické péči.

K sounáležitosti dětí i rodičů se školou přispívají nejrůznější společné akce (mikulášská nadílka, vánoční dílna, velikonoční dílna, oslava Dne matek, výlety apod.). Všechny učitelky mateřské školy jsou plně kvalifikovány a mají dostatečnou praxi pro kvalitní práci s dětmi.

Škola připravuje zájemce z řad budoucích prvňáků v přípravných edukativně stimulačních skupinách.

3.3.2 Školní vzdělávací program brněnské mateřské školy

MOTTO :

„Řekni mi a já zapomenu, ukaž mi a já si zapamatuji, nech mě to udělat a já pochopím.“

(čínské přísloví)

Vize

- Vytvářet dětem takové prostředí, kde se budou cítit bezpečně a kde jsou respektovány, což jim umožňuje chovat a vyvíjet se přirozeně.
- Dovést dítě na konci předškolního období k tomu, aby v rozsahu svých osobních předpokladů získalo věku přiměřenou fyzickou, psychickou i sociální samostatnost, základy pro zdravé sebevědomí a sebejistotu, schopnost být samo sebou a zároveň přizpůsobit se v sociální komunitě.
- Vytvořit základy pro celoživotní učení i základy pro schopnost jednat v duchu lidských a etických hodnot.

Dlouhodobé cíle

- Rozvíjení dítěte a jeho schopnost učení.
- Osvojování si základů hodnot, na nichž je založena naše společnost.
- Získání osobní samostatnosti a schopnosti projevat se jako samostatná osobnost.

Získávání zkušeností v uplatňování prvků daltonské výchovy ve výchovně vzdělávací práci s dětmi.

Začátkem školního roku si děti zvykají na orientaci ve třídě a v prostorách MŠ. Učíme je volnému ukázněnému pohybu po třídě a ukládání hraček na určené místo.

Učí se vzájemné spolupráci a pomoci svým spolužákům, fixují si barvy dnů, svoji značku, hygienické návyky apod. Všechny činnosti se odvíjí od integrovaných bloků.

Koncem září začínáme s daltonskou tabulí, kde mají děti na výběr různé hry a pracovní listy vztahující se k plánovaným činnostem v MŠ. Tyto úkoly mohou děti plnit kdykoliv během celého týdne.

Na daltonské tabuli má každé dítě svoji značku, u které označí splnění úkolu hříbečkem v barvě toho dne. Na tabuli zařazujeme i zvláštní úkoly pro děti s odloženou školní docházkou a pro děti, které nejsou unaveny a mají chuť ještě dále pracovat.

Později při daltonských činnostech využíváme i korkové tabule, kde děti plní úkoly ze všech oblastí. Tyto úkoly si po splnění označí razítkem.

Při práci vedeme děti k toleranci, ohleduplnosti k sobě navzájem a k vytváření klidného pracovního prostředí. Stále máme na zřeteli individuální zvláštnosti každého dítěte.

Na začátku každého týdne děti seznámíme s týdenním plánem formou komunitního kruhu a vždy v pátek si s dětmi zhodnotíme, co jsme se naučili nového, co se nám povedlo, co zase méně a proč.

Koncem školního roku prohlubujeme návyky, které děti získaly během celoročního způsobu práce s daltonskými prvky.

Při všech činnostech v MŠ se snažíme dodržovat pravidla daltonského vzdělávání - volnost, samostatnost, spolupráci.

Jednotlivé oblasti vzdělávání jsou rozlišeny na základě vztahu, které si dítě postupně vytváří k sobě samému, k druhým lidem i okolnímu světu.

Čím úplnější a dokonalejší je propojení všech oblastí vzdělávání a zároveň podmínek, za kterých probíhá, tím je vzdělávání účinnější a hodnotnější.

Na základě tematických bloků, které vycházejí ze vzdělávacího obsahu MŠ učitelky společně vypracovávají krátkodobý – týdenní plán.

Jednotlivé úkoly se týkají všech pěti interakčních oblastí RP a mají vzestupnou tendenci, od nejjednodušších návykových dovedností v obsluze, hygienických návyků a tvořivých hrách až po činnosti složitější. Děti si plnění úkolu zaznamenávají na daltonské tabuli hříbečkem s příslušnou barvou dne.

Témata a podtémata měsíčních plánů jsou vyvěšena v šatnách, kde se s nimi mají možnost seznamovat rodiče. Hodnocení dětí v MŠ je postaveno na zdůraznění jejich úspěchů a pozitiv.

Děti jsou rovnocennými partnery a spolutvůrci výchovného procesu. Významným jevem je schopnost dětí samostatně řešit vzniklé situace, spolupracovat s ostatními, v případě potřeby jim pomáhat přijímat různé sociální role a přizpůsobovat se pokynům učitelky.

(převzato z webových stránek brněnské školky)

4 PŘÍPRAVA PROJEKTU A JEHO REALIZACE

Odbornou praxi jsem absolvovala v mateřské škole v Brně. Využila jsem této skutečnosti k realizaci projektu své bakalářské práce. Po domluvě se zástupkyní ředitele mi byla, pro realizaci projektu, vyhrazena hodina dopolední výuky ve třídě předškoláků. Za pomoci paní učitelky jsem tento čas využila k rozhovoru a další činnosti s dětmi na téma nejen vybrané pohádky, ale také pohádky všeobecně. Výsledek jsem zaznamenala a následně rozebrala.

4.1 Výběr pohádky

Výchovných pohádek je mnoho. Bylo nutné vybrat jednu pohádku, jejímž prostřednictvím bude projekt realizován. Zvolila jsem metodu záměrného (účelového) výběru¹ a stanovila si tři kritéria:

- Věková kategorie: předškolní věk (úroveň myšlení dětí, aby děti pohádku porozuměly)
- Délka pohádky: neměla by přesáhnout 10 minut- udržení pozornosti (neposednost)
- Pohádka s poučením: pohádka bude sledovat výchovný cíl

Pro projekt v mateřské škole jsem si vybrala pohádku O neposlušných kůzlátkách, která nejen, že splňuje stanovená kritéria, ale současně je dobrým námětem k dramatizaci. Děti si zde cvičí schopnost umět se rozhodnout, učí se rozeznávat dobro a zlo, umění odmítnout lákavou nabídku a tyto zkušenosti pak mohou uplatnit i v běžném životě. Současně jim dramatizace dává prostor pro sebe vyjadřování, posiluje komunikaci a procvičí si při ní i schopnost spolupráce. (Metodický portál RVP)

4.2 Příprava zaměstnání pro předškoláky

Pohádka, kterou jsem si vybrala pro vlastní realizaci ve školce, existuje v mnoha variantách:

- dějových,
- s různým koncem,
- s odlišným obsazením (vlk, liška),
- liší se i v počtu kůzlátek,
- v názvu samotném: Pohádka o neposlušných kůzlatech, Neposlušná kůzlátka, O neposlušných kůzlátkách, Vlk a sedm kůzlátek, Kůzlátka a vlk, Vlk a kozlátka.

¹ Metoda záměrného (účelového) výběru- Tato metoda patří k nejrozšířenějším a výzkumník cíleně vyhledává účastníky výzkumu podle určitého kritéria, které si sám stanoví. Specifičtěji lze říci, že se jednalo o „prostý záměrný výběr a záměrný výběr přes instituce“ (Miovský, 2006)

Pokud se podíváme na obsah, rozdíl jsou v tom, jak chtěla kůzlata identifikovat, zda jde o mámu kozu, nebo vlka či lišku. Nejčastěji jde o hlas. Ten se jim zdá obvykle příliš hluboký. Například říkala, že maminka má „tenčí hlásek“, „hlásek jako konipásek“, „hlásek tenoulinký jako vlásek“, „pěkný milý hlásek“.

Vlk se pak snaží svůj hlas změnit s pomocí kováře, který mu jazyk upiluje, nebo sní křídou.

Další obměnou bývá požadavek na ukázání kopýtko-tlapky nebo ocásku. Tady si nechá vlk tlapku pomoučít nebo pomazat těstem u pekaře.

Při hledání variant a obměn pohádky jsem našla i moderně pojaté, které pobaví i dospělé čtenáře (viz přílohy). Pohádka existuje i v řadě variant poslechových, najdeme varianty kreslené a hrané jako video pořady. K vyprávění pohádky pak lze využít i ilustrační materiál. Existují klasické obrázky i moderní pojetí.

4.2.1 Dramatizace pohádky

Pro práci s dětmi jsem si vybrala a připravila variantu pohádky vycházející z jejího pojetí Boženou Němcovou, s názvem O neposlušných kůzlatech:

Byla žila jedna koza a ta měla čtyři kůzlátka. Celé dny se od nich nehnula, až jednou musela odejít. Zavolala k sobě kůzlátka, která skotačila na louce, a řekla jim:

„Milé děti, musím na chvíli odejít, a tak vás tu nechám samotné. Schovám vás do domečku, vrátka zavřete na závoru. Nikomu neotvírejte, to vám povídám, vůbec nikomu. Můj hlas znáte, až se vám ozvu, otevřete.“

Kůzlátka se dušovala, že budou hodná a nikomu neotevřou. Koza zavřela vrátka a docela klidná odešla. To ovšem nevěděla, že v křoví se schovává liška, která ze svého úkrytu všechno pozorovala. Poznala, že má příležitost si na kůzlátkách pochutnat. Už dávno na ně měla zálsk. Tak se dlouho nerozmýšlela. Sotva koza zmizela v dálce, přišla liška k vrátkům a co nejlíbeznějším hláskem volá:

„Kůzlátka, má děťátka, otevřete vrátka, jsem vaše maminka, nesu vám mlíčko!“

Kůzlátka poslouchala, radila se, a zase poslouchala. Potom nejstarší kůzle odpovědělo:

„Neotevřeme, to není hlas naší maminky, naše maminka má tenčí hlásek.“

Liška chvíli přemýšlela, jak to udělat, aby měla tenký hlásek jako koza. Napadlo ji zajít ke kováři a nechat si nabrousit jazyk. Taky to udělala. Vrátila se k domečku a teď už tenčím hlasem žadonila:

„Kůzlátka, má děťátka, otevřete vrátka, jsem vaše maminka, nesu vám mlíčko!“

Kůzlátka se radila, poslouchala a dohodla se na tom, že ani toto není maminčin hlas. Proto zase nejstarší odpovědělo:

„Neotevřeme, ty nejsi naše maminka, naše maminka má ještě tenčí hlásek.“

Liška kousek poodešla, Uvažovala, co dělat. Ke kováři jít nechtěla, protože mu slíbila dobrou odměnu za práci- jedno kůzlátko. Pak uviděla velikánský kámen, Vydala se k němu a tak dlouho si o něj brousila jazyk, až byl tenký jako nůž. Odebrala se ke kozímu domečku a spustila co nejlíbezněji:

„Kůzlátka, má děťátka, otevřete vrátka, jsem vaše maminka, nesu vám mlíčko!“

Kůzlátka poslouchala, poslouchala, přemýšlela a radila se, zase poslouchala, a když liška svou prosbu opakovala, jedno kůzle vykřiklo:

„Poznávám hlas naší maminky!“

Druhé: „Otevřeme, ať maminka nečeká. Mám hlad!“

Třetí: „Já mám taky hlad.“

Čtvrté: „Neotevřeme! To není naše maminka!“

Tak se kůzlátka nemohla shodnout. První chtělo závoru odsunout, druhé mu v tom bránilo, třetí se přidalo k prvnímu, a čtvrté, ačkoli nejsilnější, je nemohlo uklidnit. Kůzlátka se začala prát, strkat a trkat jak to jenom kůzlátka umějí, až vyrazila vrátka. Na to liška čekala. Vběhla do kozího domečku a všechna čtyři kůzlátka roztrhala a pochutnala si na nich.

Když se koza vrátila domů, byla z toho velmi, velmi smutná...

(Tunys, 1997)

Obrázek č. 1: magnetické karty Pohádka o neposlušných kůzlátkách ²

² Zdroj: <http://www.provitacz.cz/pomucky-materske-skoly-1-stupne-zakladni-skoly/vlk-a-kuzlatka>

Vyprávění pohádek lze doplnit obrázky. Poutavé obrázky pomáhají vizuálně vnímat poslouchaný text, reprodukovat a uspořádat děj podle časové posloupnosti, rozvíjet slovní zásobu.

Je důležité, aby byly vždy pro všechny děti dobře viditelné, zpracované tak, aby byly dětem srozumitelné. Buď si je mohou vyrobit učitelky v mateřské škole samy, ve spolupráci s dětmi, nebo lze koupit už vyrobené. K pohádce o kůzlátkách jsem našla například celý soubor (viz obrázek č. 1) 12 magnetických karet.

4.2.2 Plán průběhu zaměstnání 1

Pracovní název celku: „**Neposlušná kůzlátka**“

Časová dotace: do 20 minut

Cíle:

- prohloubení znalostí děje pohádky,
- rozvíjení komunikativních dovedností,
- schopnost rozeznat dobro a zlo,
- zvyšování schopnosti udržet pozornost,
- ověření, zda děti pochopily poselství pohádky.

Počet dětí: 20 - 25

Věk dětí: 4 – 6 let

Pomůcky: žádné, nebo ilustrace k pohádce

Prostor: školní třída

Průběh zaměstnání

Děti se sesednou do kruhu.

Část motivační: „Milé děti,“ řekne paní učitelka, „dnes si budeme povídat o tom, co by se mohlo stát, když nebudete poslouchat rodiče.“ Děti se sesednou na jedno místo.

„Budu vám vyprávět pohádku, která je právě o tom, že se rodiče musí poslouchat, jinak by se vám mohlo stát něco ošklivého. Pohádka se jmenuje O neposlušných kůzlátkách, tak dobře poslouchejte, ať si o ní potom můžeme povídat.“

Část realizační: Paní učitelka vypráví pohádku...její délka nepřekročí 10 minut, po které budou děti sedět a nebudou vyrušovat (**zvyšování schopnosti udržet pozornost**).

Práce s dětmi se zaměřením na výše uvedené cíle.

Paní učitelka řekne: „Teď se vás zeptám na pár otázek, abych zjistila, jak dobře jste poslouchali.“

- „Co maminka kůzlátkům nakázala?“ (předpokládaná odpověď: „Aby nikomu neotvírala.“)
- „Jaká byla liška?“ (předpokládaná odpověď: „Zlá.“, „Vychytralá.“ „Mazaná.“)
- „Jaká byla kůzlátka?“ (předpokládaná odpověď: „Neposlušná.“, „Hodná.“)
- „Zachovala se kůzlátka správně?“ (předpokládaná odpověď: „Ne.“)
- „Jak se měla kůzlátka zachovat?“ (předpokládaná odpověď: „Měla poslechnout maminku a neotvírat.“)

Závěrečné poučení pro děti

Jak je důležité poslouchat rodiče: „Tato pohádka byla krásným příkladem toho, jak to s dětmi může dopadnout, když jsou neposlušné. Ukazuje vám, jak je důležité poslouchat rodiče.“

Jak se chovat při setkání s neznámým člověkem:

Paní učitelka se ptá a současně dětem vysvětluje rizika:

- „Děti, říkali vám rodiče, že se nemáte bavit s cizími lidmi?“ (předpokládaná odpověď: „Ano“. V případě, že děti odpoví „Ne“, vysvětlí paní učitelka rizika)
- „Víte, proč se nemáte s neznámými lidmi bavit? Co by se mohlo stát?“
- „Víte, co dělat v případě, že vás osloví někdo cizí?“
- „Už se vám něco takového stalo?“
- „Jak se maskuje zloděj nebo násilník, můžete ho poznat?“
- „Byli jste už někdy doma sami?“ (předpokládaná odpověď: „Ne“; v případě, že děti odpoví „Ano“, následuje další otázka)
- „A co vám rodiče řekli, když odcházeli? Co máte dělat a co dělat nesmíte?“

Následuje převyprávění pohádky, tentokrát s dobrým koncem, na kterém paní učitelka znovu demonstruje, jak je důležité respektovat normy chování, v tomto případě doporučení rodičů.

- Paní učitelka se ptá: „Znáte i jiný konec pohádky o kůzlátkách?“ (předpokládaná odpověď: „Ano.“)
- Paní učitelka se zeptá: „Zvládli byste vymyslet (převyprávět) dobrý konec této pohádky, kde by kůzlátka nebyla tak důvěřivá?“

Za pomoci paní učitelky budou děti vymýšlet dobrý konec pohádky:

- ...v okamžiku, kdy liška vtrhne dovnitř, se naštěstí vrátí maminka koza. Lišku potká, ta uteče a u domečku se vícekrát neukáže.
- ... kůzlátka budou chtít ukázat maminčino kopýtko, podle kterého poznají, že za dveřmi není jejich maminka.

Na závěr se paní učitelka zeptá dětí, zda znají nějakou podobnou pohádku, kde děti neposlechly. V případě, že si nevzpomenou, bude se snažit jim napovídat (Např. O Červené Karkulce, O Smolíčkovi, O Budulínkovi,...).

4.2.3 Plán průběhu zaměstnání 2

Pracovní název celku: „Přemlouvání kůzlátek“

Časová dotace: do 5 minut

Cíle:

- procvičování práce ve skupině a rozvoj spolupráce,
- procvičování schopnosti umět se rozhodnout,
- nácvik odmítnutí lákavé nabídky,
- rozvíjení verbální komunikace a vyjednávání.

Počet dětí: čtveřice

Věk dětí: 4 – 6 let

Pomůcky: žádné

Prostor: školní třída

Průběh zaměstnání

Část motivační: Dětem vysvětlíme, že teď si sami kousek pohádky zahrajeme. Děti zapojíme do přípravy. Ve třídě vybereme prostor, kde připravíme domeček mámy kozy a jejich kůzlátek. Můžeme nechat děti tvořivě domeček vybavit věcmi ze třídy.

Skupinu rozdělíme do čtveřic (tři kůzlátka a jedna liška). Tři kůzlátka budou v pokojíčku a jedna liška venku.

Část realizační: Nejdříve dětem vysvětlíme, co bude cílem hry: liška musí přesvědčit kůzlátka, aby jí pustila do domečku. Kůzlátka jí musí vysvětlit, proč to udělat nemůžou. Rozehráváme situační scénku. Liška se snaží všemi dostupnými verbálními prostředky (přemlouvání, žadonění, vyhrožování) přinutit kůzlátka, aby jí otevřela vrátka.

Kůzlátka se snaží lišku odbýt, vysvětlují, proč jí nemohou otevřít, vyptávají se lišky na její důvody a pohnutky. Hra může vypadat nějak takto:

„Kůzlátka, otevřete mi vrátka, nesu vám šťavnatou travičku.“

Kůzlátka odpovídají: „My neotevřeme, protože nám to maminka přísně zakázala, a až přijde, tak nám jistě dá něco dobrého k jídlu. Kdybychom ti otevřely, maminka by se na nás zlobila“

Děti se v roli kůzlátek a lišky prostřídávají. Děti, které momentálně scénku nerozehrávají, jsou v roli diváků. Učitelka může zpočátku dětem pomoci scénku rozehrát. (Novotný, RVP Metodický portál: inspirace a zkušenosti učitelů [online]. 2012, 03.05. 2012)

4.2.4 Ukončení projektu

Po aktivní části svolá učitelka děti zpět na koberec do kruhu. Na závěr si popovídají o pohádkách: jestli mají rády pohádky, jaké pohádky mají rády, jestli si s rodiči čtou pohádky, navštěvují divadlo a podobně.

4.3 REALIZACE PROJEKTU

Projekt O neposlušných kůzlátkách jsem realizovala v mateřské škole v Brně, kde jsem absolvovala odbornou praxi. Třídní učitelku předškoláků jsem požádala o krátký rozhovor, který jsem využila k tomu, abych zjistila základní charakteristiky této dětské skupiny, případně některé individuální zvláštnosti dětí.

4.3.1 Charakteristika dětské skupiny

Počet dětí ve skupině:	23 dětí
Věkové složení:	5 - 6 let
Poměr chlapců/děvčat:	12/11
Počet předškoláků:	16
Počet nových dětí:	1

Charakteristika skupiny z hlediska socializace a sociálního učení:

Většina dětí pochází z úplných rodin. Vzhledem k tomu, že tyto děti pocházejí z vícečetných rodin, projevují i v kolektivu MŠ schopnost empatie, vzájemně se podporují, pomáhají si a pěstují přátelské vazby. Při řízených činnostech se projevují aktivně, spolupráce je na dobré úrovni, dominantnější jsou chlapci. Děti s odkladem školní docházky jsou schopnější při činnostech větší koncentrace. (podle třídní učitelky)

4.3.2 Vlastní realizace

V dopoledních hodinách jsem dle domluvy přišla do třídy předškoláků. Společně se mnou přišel i manžel, protože jsem se rozhodla, že při dramatizaci využiji mužský prvek. Chvilí jsme seděli ve třídě a pozorovali děti při hře. Po asi 15 minutách se děti na pokyn paní učitelky sesedly k sobě na koberec a my si k nim přisedli.

Oslovila jsem děti - část motivační: „Dobrý den děti, jmenuji se Petra a toto je Pavel. Přišli jsme dnes za vámi, abychom si chvíli povídali o tom, co se může stát, když nebudete poslouchat rodiče, paní učitelky, no prostě dospěláky. Připravili jsme si pro vás krátkou pohádku, která je právě o tom, že se musí rodiče poslouchat, jinak by se dětem, tedy vám, mohlo stát něco ošklivého. Pohádka se jmenuje O neposlušných kůzlátkách, tak nás chvíli poslouchejte a pak si budeme povídat.“ Na dětech bylo vidět, že se na pohádku těší.

Část realizační: Předčítání pohádky trvalo asi 5 minut, využila jsem prvků dramatizace s použitím přímé řeči a roli vypravěče (manžela). V průběhu vyprávění jsem děti pozorně sledovala. První dvě minuty seděly všechny v klidu a s napětím poslouchaly. Kolem 3. minuty se začali dva chlapci vrtět a přisedávat. Ke konci pohádky už se vrtělo 6 dětí.

Zeptala jsem se dětí, zda se jim pohádka líbila. Hromadně odpověděly: „Ano.“ Na otázku, zda pohádku znají, volala většina dětí, že ano, ale místo lišky vystupuje v pohádce vlk.

V dalším textu uvedu přepis komunikace s dětmi tak, jak následoval po přečtení pohádky. V souvislosti se změnou aktivity se pozornost dětí zlepšila. Tato část trvala přibližně 10 minut.

Otázka: Co maminka kůzlátkům nakázala?

Odpověď: Aby neotvírala; Že nemají nikomu otvírat. (hromadně)

Otázka: Jaká byla liška?

Odpověď: Zlá (hromadně); Oranžová (holčička)

Otázka: Jenom zlá?

Odpověď: (Jeden chlapec kroučí hlavou a hlásí se) Chytrá

Otázka: Jaká byla kůzlátka?

Odpověď: Hodná (hromadně); Bílá (holčička)

Otázka: Zachovala se kůzlátka správně?

Odpověď: Ne! (hromadně)

Otázka: Jak se měla kůzlátka zachovat?

Odpověď: Neotvírat! (hromadně)

Otázky týkající se přímo pohádky jsem zakončila poučením. Objasnila jsem dětem, že právě na této pohádce je vidět, jak důležité je poslouchat rodiče, jak to může s neposlušnými dětmi dopadnout.

Navázala jsem otázkami zaměřenými na situaci setkání s neznámým člověkem.

Otázka: Říkali vám rodiče, že se nemáte bavit s cizími lidmi?

Odpověď: Ne (hromadně), ale říkali nám o tom ve školce (dodává jedna holčička)

Otázka: A víte proč se s cizími nebavit? Co by se mohlo stát?

Odpověď: Protože je neznáme (holčička); A můžou nás zabít (chlapec); Může nás unést a vzít dom, ukradnout nás (chlapec)

Otázka: Víte co dělat v případě, že vás osloví někdo cizí? Co byste dělali?

Odpověď: (nejdříve vůbec nevěděly, až po chvíli jeden chlapec volá: Nemluvit!; některé zdůrazňovaly, že když někdo cizí zazvoní, tak se zeptají „kdo je“ a cizímu řeknou: „neotevřeme, vy jste cizí“.

Vysvětlila jsem jim, že když je osloví úplně neznámý člověk, neměly by mu odpovídat a jít raději dál.

Otázka: Už se vám něco takového stalo?

Odpověď: Ne

Otázka: Víte, jak se maskuje zloděj nebo násilník, jak vystupuje? Můžu ho poznat?

Odpověď: Podle černé masky; Má černou čepku a pruhované triko; Je černej (chlapci); Má černou masku a černýho koně (holčička).

Otázka: Byli jste už někdy sami doma? Kdo už byl doma sám?

Přihlásila se tři děvčata a jeden chlapec. Když jsem se jich pak jednotlivě dotazovala, při jaké příležitosti to bylo, proč byli doma sami, tak jsem zjistila, že dvě děvčata, byla doma se starším sourozencem, jedno děvče s tetou a jeden chlapec s babičkou.

Z toho usuzuji, že otázku spíš špatně pochopily (byli doma bez rodičů, ale ne sami).

I přesto, že děti doma sami nebyly, věděly, že když někdo zazvoní, musejí se nejdřív zeptat kdo je.

Následovalo převyprávění pohádky, které jsem realizovala metodou dokončování vět. Např. „Žila byla jedna..... a ta měla..... Jednoho dne se koza vypravila.....“

Tato část trvala přibližně 5 minut.

Otázka: Znáte i jiný konec pohádky o kůzlátkách?

Odpověď: Ano! (hromadně)

Okamžitě se jeden chlapec hlásí a dodává, že zná konec, kdy se jedno kůzlátko zachránilo, a když se maminka vrátila, tak vlkovi, který mezitím usnul, rozpárala břicho, aby zachránila ostatní kůzlátka a nacpala vlkovi břicho kamením. Ten se po probuzení šel napít k řece, spadl do vody a utopil se.

Poté se hlásí druhý chlapec a chlubí se, že zná ještě jiný konec, kdy kůzlátka chtěla vidět packu. Když ji vlk ukázal, poznali podle jeho tlapy, že to není maminka, tak se kůzlátka ještě více zabeđnila a počkala na maminku.

Otázka: Znáte nějakou podobnou pohádku, kde děti neposlechly? Kdo neposlechl a jak to s ním dopadlo? Nejdříve si děti vůbec nemohly vzpomenout.

Když jsem jim poradila, že v jedné pohádce šla holčička lesem k babičce, tak hned hromadně vykřikly: Karkulka.

Když jsem zmínila jelena, tak hned věděly, že mám na mysli Smolíčka.

Když jsem zmínila lišku a hrášek, dětem se vybavila pohádka O Budulínkovi.

Hra na přemlouvání kůzlátek

Část motivační: po zodpovězení otázek jsem dětem nabídla, že si zahrajeme hru na přemlouvání kůzlátek. Dětem se nápad líbil a dokonce se s nadšením zapojili i chlapci, kteří už byli otázkami znuděni a ke konci dotazování neposední. Společnými silami jsme kůzlátkům vybudovali domeček a vybavili jej věcmi ze třídy tak, aby byl pro kůzlátka pohodlný.

Část realizační: vysvětlila jsem dětem co nejsrozumitelněji pravidla této hry a zeptala se, kdo tedy bude první lišák. Hned se přihlásil jeden chlapec. Tři děti-kůzlátka se tedy schovaly do domečku (ohrádky) a já vyzvala chlapce, aby se snažil kůzlátka přemluvit, aby ho pustila dovnitř.

Chlapec chvíli přešlapoval z nohy na nohu (bylo na něm vidět, že si neví rady, jak začít). Chtěla jsem mu poradit, ale než k tomu došlo, chlapec se rozplakal. (Paní učitelka mi později svěřila, že chlapec bývá nervózní a lítostivý i při jiných činnostech). Mrzelo mne, že jsem ho tak znejistěla (i když se přihlásil sám, dobrovolně), a proto jsem chtěla předejít něčemu podobnému u ostatních dětí. Rozhodla jsem se tedy, že první lišku budu hrát já, abych dětem ukázala jak na to, aby věděly, jak by hra měla vypadat.

Já (liška): Kůzlátka, pustíte mě dovnitř?

Děti (kůzlátka): Ne!

Já (liška): A proč mě nepustíte?

Děti (kůzlátka): My víme, co se stane...

Já (liška): A co se stane?

Děti (kúzlátka): Ty nás sníš!

Já (liška): Nesním vás, právě naopak. Dám vám nějakou sladkost, když mi otevřete.

Děti (kúzlátka): Ne, neotevřeme!

Já (liška): Chci si s vámi hrát.

Děti (kúzlátka): Ne ne!

Já (liška): Maminka by se na vás přece nezlobila, kdybychom si chvíli hráli spolu.

Děti (kúzlátka): Maminka by byla smutná, že jsi nás snědla!

Následně mě vystřídal v roli Lišáka jiný chlapec a vyměnila se i kúzlátka v domečku.

Chlapec (lišák): Pust'te mě dovnitř! (žadoní)

Děti (kúzlátka): Ne!

Chlapec (lišák): Proč mě nepustíte?

Děti (kúzlátka): Protože jsi liška!

Chlapec (lišák): Ale já tady mám pro vás hračky, otevřete!

Děti (kúzlátka): Ne!

Jako **třetí si roli lišáka** zahrál další chlapec, děvčata chtěla být jen kúzlátka.

Chlapec (lišák): Pust'te mě dovnitř! (naléhavě)

Děti (kúzlátka): Ne!

Chlapec (lišák): Ale já si chci s vámi hrát!

Děti (kúzlátka): My ti nevěříme!

Chlapec (lišák): Když mi otevřete, dám vám kinder mléčný řez.(žebroní)

Děti (kúzlátka): Ne, ty nás sníš!

Chlapec (lišák): Pust'te mě (bouchá na „dveře“)

Děti (kúzlátka): Jen si klidně ťukej, jsme zamčené...

Vzhledem k tomu, že nás některé příliš živé děti rušily a hra se začala ubírat jiným směrem, než bylo třeba, zaměstnání jsem přerušila.

Následovaly otázky všeobecné, tady už bylo vidět, že zaměstnání začíná být dětem dlouhé. Šest chlapců se stále postrkovalo, další udržování pozornosti jim dělalo evidentně problém a musela jsem je často usměrňovat, aby alespoň nerušili ostatní děti.

Otázka: Čtou vám rodiče pohádky? Komu čtou rodiče (alespoň občas) pohádky?

Odpověď: Hlásí se 10 dětí

Otázka: Jaké pohádky znáte? Jaké máte nejraději?

Odpověď: O Budulínkovi, Bambi, Šmoulové, Blesk McQueen, Kája Mařík, O vykutálené Grétě, Alenka v říši divů.

Otázka: Povídáte si s rodiči o pohádkách, třeba o tom, že někdo neposlouchal a tak se mu stalo něco špatného?

Odpověď: 3 děti odpověděly, že si s rodiči o pohádkách povídají, ale nebyly schopné konkrétně vyjádřit podstatu rozhovoru.

Otázka: Máte raději, když vám rodiče pohádky čtou, nebo se raději díváte na televizi/počítač?

Odpověď: Všechny děti bez výjimky odpověděly, že se raději dívají na pohádky v televizi. (pozn. což je smutné....)

Otázka: Už jste byli s rodiči na pohádce v divadle?

Odpověď: asi 6 dětí volá „já jo“ a jeden chlapeček se hlásí, že byl v divadle s babičkou.

Otázka: A byli jste v divadle se školkou?

Odpověď: ano

Otázka: Pamatujete si, jak se to představení jmenovalo a o čem bylo?

Odpověď: Někteří zmínili pohádku O perníkové chaloupce a někteří O vodníčkovi a princezně.

V závěru zaměstnání se ukázalo, že děvčata vydrží v klidu déle a přesto, že doposud nebyla tolik aktivní (chlapci byli dominantnější), v této části se jich účastnilo (udrželo pozornost) více, než chlapců. Poděkovala jsem dětem za spolupráci a odměnila je sladkostmi.

4.4 VYHODNOCENÍ PROJEKTU

Zaměstnání jsem realizovala podle předem stanoveného plánu. Z jeho průběhu jsem si pořídila zvukový záznam, který mi později usnadnil přepis a vyhodnocení jednotlivých situací. To jsem doplnila poznámkami o přímo odpozorovaném chování dětí, které jsem pořídila v průběhu a bezprostředně po ukončení zaměstnání, aby nedošlo ke zkreslení.

4.4.1 Vyhodnocení zaměstnání 1

Časová dotace: do 20 minut

Časovou dotaci, stanovenou plánem, se mi podařilo dodržet.

Stanovené cíle:

Prohloubení znalosti děje pohádky: pohádku jsem s dětmi převyprávěla metodou nedokončených vět. Bylo zřejmé, že děti pohádku znají, jen se tu projeví její různé modifikace (viz realizace projektu). Znalý pohádku s dobrým i špatným koncem.

Rozvíjení komunikativních dovedností: v průběhu realizace obou zaměstnání byly děti průběžně zapojovány do děje pohádky, mohly se volně vyjadřovat k ději, odpovídaly na mnou kladené otázky. Nejvíce lze tuto dovednost posoudit z ověřování jejich znalosti této pohádky - z převyprávění a ze záměrné změny konce pohádky.

Podle doporučení Metodiky pro podporu individualizace vzdělávání v podmínkách MŠ (vydanou v roce 2007 Výzkumným ústavem pedagogickým) lze říci, že děti se vyjadřovaly gramaticky správně, mají dostatečnou slovní zásobu, s výjimkou jedné dívky vyslovovaly bez problémů. Tato dívka měla tak výraznou vadu řeči, že jsem jejímu projevu vůbec nerozuměla. Svůj handicap vyrovnávala velmi aktivním přístupem k zaměstnání.

Schopnost rozeznat dobro a zlo: použila jsem identifikaci kladné a záporné postavy v pohádce. Děti hromadně určily jako kladnou postavu kůzlátka a jako zápornou lišku (vlka). Na základě otázek zaměřených na možnost setkání s cizími lidmi lze konstatovat, že dokážou převést modelovou pohádkovou situaci do reálného života. Odpovídajícím způsobem reagovaly na mé otázky zaměřené na možné setkání s cizím člověkem. Současně jsem si tak ověřila i dosažení cíle „**pochoptit poselství pohádky**“.

Zvyšování schopnosti udržet pozornost: tato schopnost se u dětí zvyšuje postupně. Souvisí jednak s věkem, ale také s postupně zařazovanými zaměstnáními ve školce.

Doba zaměstnání se dětem postupně prodlužuje tak, aby před nástupem do školy dokázaly respektovat organizaci a režim výukové hodiny.

V průběhu mnou realizovaného zaměstnání bylo patrné, zejména na chlapcích, že jejich pozornost rychle klesá. Už v průběhu třetí minuty vyprávění pohádky se začali dva chlapci vrtět a přeseďávat, na konci pohádky, jejíž vyprávění netrvalo déle jak pět minut, už se vrtělo šest dětí.

Při změně činnosti se pozornost zlepšila, děti se opět aktivně zapojily. Tomuto odpovídalo i plánování činností, kde jsem se snažila prostrídat pasivnější a aktivnější části.

Další postřehy: děti zatím nedokázaly reagovat na výzvy příliš kreativně. Spíše opakovaly „nápady“, které už slyšely, měly tendenci k jednoslovným odpovědím. Aktivnější byli chlapci, což odpovídalo charakteristice skupiny paní učitelky.

4.4.2 Vyhodnocení zaměstnání 2

Časová dotace: do 5 minut

Časovou dotaci, stanovenou plánem, se mi nepodařilo dodržet. Zpočátku děti nevěděly jak začít. Pomohla jim moje ukázka, pak už pokračovaly samy. Doba se tak zdvojnásobila.

Stanovené cíle:

Procvičování práce ve skupině a rozvoj spolupráce: děti musely spolupracovat jako velká i malá skupina na přípravě i realizaci vlastního zaměstnání. S jejich spoluprací jsem byla spokojená. Jednotlivé úkoly plnily bez problémů, prokázaly i schopnost zapojit fantazii (při zařizování domečku kůzlátkům). Aktivně se začaly projevovat i ostýchavější děti, především dívky, které se dříve nezapojily plně do rozhovoru o pohádce.

Procvičování schopnosti umět se rozhodnout a nácvik odmítnutí lákavé nabídky: děti procvičily své rozhodovací schopnosti i schopnost odmítnout lákavé nabídky lišky (vlka), jejichž prostřednictvím se chtěla dostat do domečku ke kůzlátkům. Mimo to si zde velmi dobře procvičily schopnost komunikace.

4.4.3 Vyhodnocení doplňujících otázek

Tato skupina otázek měla doplnit obrázek rodinných zvyklostí, týkajících se čtení rodičů dětem, oblíbených pohádek, či společných návštěv třeba divadla, u této skupiny dětí. Současně byla uzavřením zaměstnání.

Z celé skupiny dětí se 10 přihlásilo, že jim rodiče pohádky čtou. Na otázku, jaké pohádky znají a jaké mají nejraději, se objevily názvy jak těch novějších (Bambi, Šmoulové, Blesk McQueen), tak i klasických jakými jsou O Budulínkovi a Alenka v říši divů.

Tři děti uvedly, že si o pohádkách s rodiči povídají. Nicméně všechny bez výjimky uvedly, že nejraději mají pohádky v televizi.

Asi šest dětí navštívilo s rodiči či prarodiči divadlo, stejně jako si vzpomněly, že byli v divadle se školkou.

Shrnutí

Práce s dětmi se mi celkově líbila. Časový harmonogram jsem s menšími odchylkami zvládla, stejně jako naplánované činnosti. Náročnější bylo udržet u dětí pozornost, což je v tomto věku ještě tolerovatelné. Ve chvíli, kdy jsem změnila činnost, byla skupinka zase soustředěná a vcelku dobře spolupracovala.

Tak, jak mi charakterizovala skupinu dětí jejich učitelka, tak se také projevovала v průběhu tohoto zaměstnání. Chlapci byli celkově aktivnější než děvčata.

Jejich schopnosti i dovednosti, tak jak jsem je popsala výše, odpovídají normě tohoto věkového období. Stejně tak jako citová nestabilita chlapce, který nezvládl tlak situace a rozplakal se. Všechny děti před sebou mají ještě minimálně rok, v němž si budou svou schopnost koncentrace, pozornosti, spolupráce a dodržování sociálních norem dále rozvíjet a hlavně upevňovat tak, aby obstáli v další náročné životní zkoušce, kterou bude vstup do školy.

ZÁVĚR

„Vezměte si nějakou pohádku, zkuste to s ní a uvidíte. Ještě jsem nepoznala nikoho, kdo interpretoval pohádku s jistým nadšením, aniž by na ni současně nezareagovalo jeho nevědomí. Nevědomí se z jakéhosi důvodu o interpretaci pohádek velice zajímá. Lze říci, že vykládání pohádek na ně obvykle působí povzbudivě, a když se dostanete opravdu na scesti, nevědomí svým vlastním způsobem zareaguje.“

(Franz, 1998)

Podle Černouška mají v sobě klasické pohádky zázračnou, přitažlivou moc. Dokážou dětem poskytnout zábavu i napětí, probouzí a stimulují jejich zvědavost. Zároveň mocně podněcují dětskou představivost a imaginaci. Napomáhají rozvoji inteligence a poznávacích schopností tvořivým rozvíjením takových činností, které tvoří základ symbolické funkce.

Ve své práci jsem se rozhodla zaměřit na možnost využití pohádky jako prostředku ve výchovném procesu, se zaměřením na děti předškolního věku, tedy děti v mateřské škole. Zpracování projektu jsem zaměřila podle RVP PV na oblast „Dítě a společnost“, konkrétně pak, v souladu s RVP PV, na schopnost vyjednávat s dětmi i dospělými ve svém okolí, domluvit se na společném řešení, uvědomovat si, že ne všichni lidé respektují pravidla chování, že se mohou chovat neočekávaně, proti pravidlům, a tím ohrožovat pohodu i bezpečí druhých; odmítat společensky nežádoucí chování, chránit se před ním a v rámci svých možností se bránit jeho důsledkům (vyhýbat se komunikaci s lidmi, kteří se takto chovají).

Cíle práce, tak jak jsem si je stanovila v úvodu, se mi podařilo splnit. Realizovala jsem projekt v mateřské škole se skupinou 23 dětí, u nichž jsem se za použití klasické pohádky snažila zjistit, jaké mají schopnosti a dovednosti ve výše uvedené oblasti. Na projektu se mi podařilo dokázat, že i staré, klasické pohádky jsou stále živé, že mohou být použity jako prostředek v procesu výchovném, socializačním a pedagogickém.

Podle Lucie Staňkové se v dnešní moderní uspěchané době začíná vytrácet význam tradiční knížky, zejména u mladé generace. Pro rodiče, vzhledem k jejich vyčerpání, je často mnohem snazší posadit dítě k televizi nebo k počítači, než aby s ním trávili pár chvil čtením pohádky. Vůbec je nenapadá, o co své děti ochuzují a jak je zbavují něčeho pro jejich vývoj tak podstatného.

Občas se nám k uchu dostanou informace i o tom, že zájem o knihy klesá, že mladá generace dává přednost elektronickým hrám a příběhům zprostředkovaným televizní obrazovkou, plátnem kina nebo obrazovkou počítače.

V rozporu s tím je ale článek Anny Dvořákové, uveřejněný v červenci letošního roku, zaměřený právě na toto téma. Našla jsem jej na webových stránkách vydavatelství Odeon.

V závěru článku je několik statistických dat, nazvaných Čtenáři a čtení v České republice.

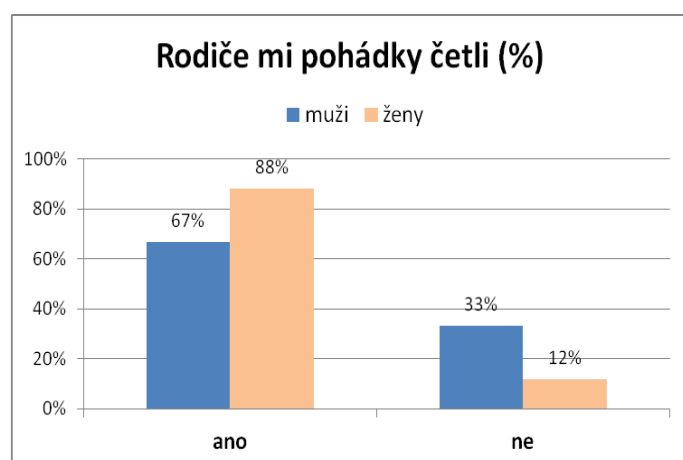
- 79 % Čechů přečte za rok aspoň jednu knihu.
- 46 % Čechů koupí za rok aspoň jednu knihu.
- Každý Čech přečte v průměru za rok 17 knih, lidé nad 65 let 22 knih.
- Denně se Češi čtení věnují průměrně 38 minut (Čtení novin a časopisů 28 min., sledování televize 113 min., poslechu rozhlasu 106 min., sledování videa/DVD 51 min., poslechu audiotivních médií 61 min., práci s internetem 92 min.).
- Za rok koupí průměrně 5 knih a utratí za ně 1214 Kč.
- Knihy nejčastěji kupují v knihkupectvích (89 %), v levných a zlevněných knihách (55 %), v antikvariátech (27 %).
- V domácí knihovně má průměrný Čech 246 knih.
- Ženy čtou více než muži.
- Nejvíce čtou mladí lidé z věkové skupiny 15-24 let (84 %), vysokoškoláci (93 %) a lidé ve velkoměstech nad sto tisíc obyvatel (84 %).
- 67 % Čechů si nedovede představit, že by knihy četli jen v elektronické podobě.
- Nejoblíbenějším autorem je Michal Viewegh, na dalších místech jsou Erich Maria Remarque, Dick Francis, Karel Čapek a Agatha Christie.
- 50 % obyvatel ČR starších 15 let nikdy nečetlo poezii.

(Dvořáková, 2012)

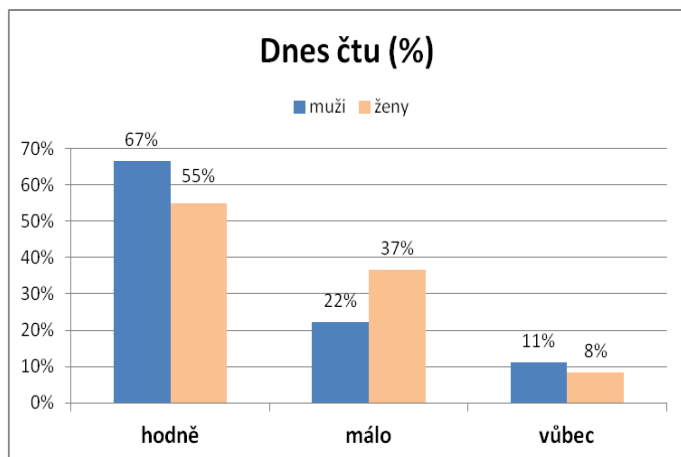
Jak to tedy dnes se čtenáři opravdu je? Protože bylo tématem mé práce a středem zájmu téma pohádky a mě zajímalo i to, zda jsou skutečně odsouzeny k postupnému zániku, protože dnešní mladá generace bude upřednostňovat jiné prostředky jak svým dětem přiblížit řešení jejich problémů, řekla jsem si, že se mladých lidí zkusím zeptat.

Uskutečnila jsem malou anketu, zaměřenou na čtení pohádek, mezi vysokoškolskými studenty v Brně. Výsledky mě docela překvapily. Tady jsou výsledky:

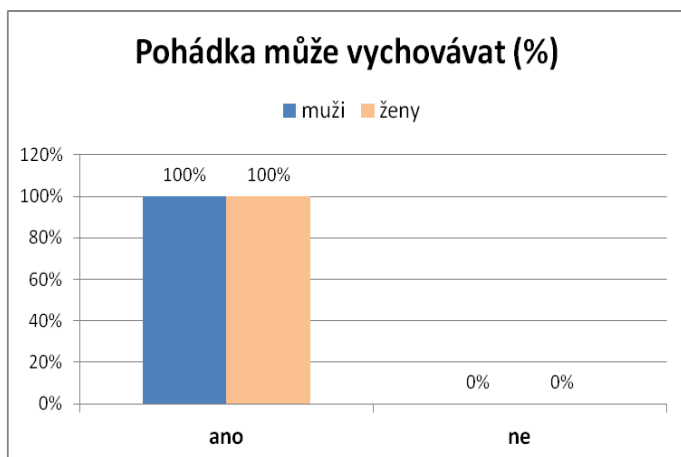
Na otázky mi **odpovědělo 9 mužů a 60 žen**. Průměrný věk žen byl 21,3 let, mužů 20,3 let. Žádný z nich není rodičem. Následující grafy znázorňují jejich odpovědi.

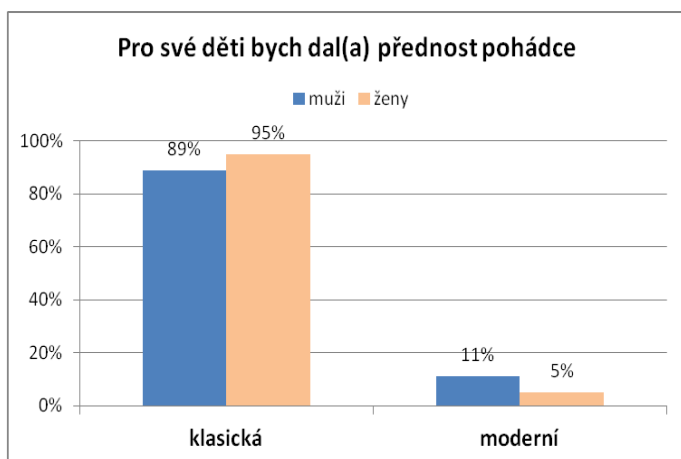
Obrázek č. 2

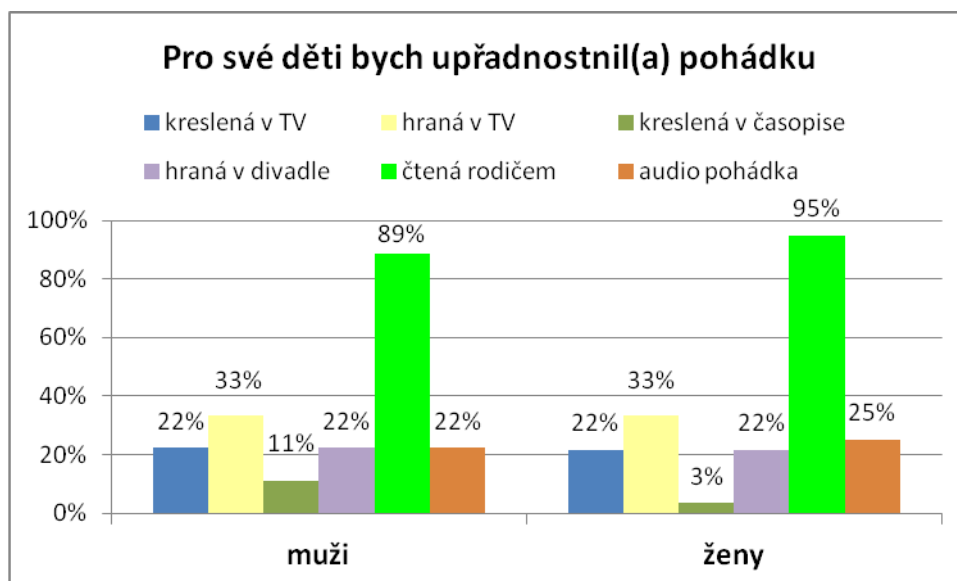
Obrázek č. 3

Obrázek č. 4

Obrázek č. 5

Obrázek č. 6

Výsledky mě velmi mile překvapily, dá se říct, že korespondují s výše uvedenými daty o čtenářích v České republice. Respondenti se narodili kolem roku 1991 a převážná většina uvedla, že jim rodiče pohádky četli. 67 % mužů a 57 % žen dále uvedlo, že dnes čte hodně, jen 11 % mužů a 8 % žen nečte vůbec. Všichni se shodli na tom, že pohádka může mít i výchovný charakter a převážná většina by pro své děti zvolila pohádku klasickou. 11 % mužů a 5 % žen by volilo pohádku moderní.

Velmi pozitivní je tvrzení, že pro své děti by upřednostnili pohádku čtenou rodičem (muži 89 %, ženy 95 %). Hned za ní se „umístila“ pohádka hraná, v televizi. Následuje kreslená televizní pohádka.

Myslím, že pro generaci nastávajících rodičů je to celkem pozitivní zjištění. Věřme, že jim jejich přesvědčení, stejně jako čtenářský zápal, vydrží. Kdysi se četlo dětem pořád, s nástupem televize a zvláště pak videa převzaly úlohu vyprávět dětem příběhy tyto spotřebiče. Jenže zatímco při čtení si dítě musí děj představovat samo a trénuje tak vlastní fantazii i schopnost empatie, v televizi má vše hotové, na stříbrném podnose, takže se nerozvíjí, ba naopak. Navíc, pokud dítěti předčítáte, vzbuzujete v něm fantazii – v průběhu čtení vám může pokládat otázky, učí se ale také naslouchat a chápat, co je mu sdělováno. Při sledování televize otázku dítěte pohltní další děj.

Dítě se dále díky předčítání učí rozlišovat emoce, vztahy, rozšiřuje si slovní zásobu a tříbí schopnost soustředění. Také pouhý fakt, že rodič najednou věnuje pozornost pouze jemu, zvyšuje dětské sebehodnocení. Posiluje se také vztah mezi dítětem a rodičem. A proto...čtíme dětem, pokud nám to okolnosti dovolí, najděme si čas na společné chvíle. Jednou se nám to určitě v dobrém vrátí.

RESUMÉ

Cílem práce je ukázat, jakým způsobem mohou učitelé využít pohádku při práci s dětmi v mateřské škole.

V první kapitole je charakterizován předškolní věk, popsán rozvoj dětské identity a vývoj poznávacích procesů. Je zde také popsán proces socializace dítěte předškolního věku, rozvoj sociálních dovedností a komunikace.

Druhá kapitola se zabývá pohádkou, jejími druhy a funkcemi, její rolí ve výchově.

Ve třetí kapitole popisují využití pohádky v mateřské škole, Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, cíle předškolního vzdělávání a jeho klíčové kompetence, vzdělávací oblast „dítě a společnost“ a vzdělávací program Mateřské školy v Brně.

Čtvrtá kapitola, praktická část, obsahuje projekt pro MŠ. Projekt vznikl na základě klasické pohádky (O neposlušných kůzlátkách). Děti si v projektu nejen prohlubují znalost této pohádky, ale učí se zde rozeznávat dobro a zlo a převádět pohádku do reálného života.

Po realizaci projektu mohu říci, že tato forma interaktivní hry, jako práce s dětmi se líbila jak dětem, tak i mně a osvědčila se jako vhodný prostředek výchovně-pedagogický.

V závěru jsem uvedla výsledky ankety, zaměřené na čtení pohádek, uskutečněné mezi vysokoškolskými studenty v Brně.

ANOTACE

V bakalářské práci se zabývám tématem „Role pohádky ve výchovném procesu dítěte“ a vycházím z cílů Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, konkrétně z oblasti „dítě a společnost“. Práce je rozdělena do čtyř kapitol. V prvních třech kapitolách se zaměřuji na předškolní věk, rozvoj dětské identity, proces socializace dítěte předškolního věku, rozvoj sociálních dovedností a komunikace. Zabývám se zde pohádkou, jejími druhy a funkcemi, její rolí ve výchově a popisuji využití pohádky v mateřské škole a vzdělávací program Mateřské školy v Brně. Čtvrtá kapitola, praktická část, obsahuje projekt pro MŠ a jeho realizaci, ve které je popsán průběh zaměstnání a odpozorované chování dětí.

ANNOTATION

The bachelor project deals with the theme "The role of fairy tales in the educational process of the child" and come out of the objectives of the Framework educational program for pre-school education, specifically from the area "the child and society." The work is divided into four chapters. In the first three chapters I focus on the preschool age, children's identity development, the process of socialization of preschool age, the development of social skills and communication. I deal with a fairy tale, its types and functions, its role in education and describes the use of fairy tales in kindergarten and educational program Brno kindergarten. The fourth chapter, the practical part, contains the project for kindergarten and its implementation, which describes the proces of the work and the recognizing of the behavior of children.

KLÍČOVÁ SLOVA

Dítě, předškolní věk, socializace, mateřská škola, pohádka.

KEYWORDS

Child, preschool age, socialization, kindergarten, fairy tale.

ZDROJE

Zdroje literární

BADEGRUBER, Bernd a Friedrich PIRKL. Příběhy pomáhají s problémy: metodika a 60 příběhů pro mateřské školy, základní školy a rodiče. 3. vyd. Překlad Alžběta Sirovátková. Praha: Portál, 1997c1994, 109, [2] s. Výchova dětí od 3 do 8 let, LZ 48. ISBN 80-717-8140-1.

BETTELHEIM, Bruno. Za tajemstvím pohádek: proč a jak je číst v dnešní době. Překlad Lucie Lucká. Praha: Lidové noviny, 2000, 335 s. Edice 21, sv. 14. ISBN 80-710-6290-1.

ČERNOUŠEK, Michal. Děti a svět pohádek: Deutschlandbilder in England und Frankreich in Dänemark und in den Niederlanden : 15.-18. Dezember 1993, Paul-Kleinewefers-Stiftung, Krefeld. 1. vyd. Praha: Albatros, 1990, 187 p. ISBN 80-000-0060-1.

FRANZ, Marie-Louise Von a Christel SCHWEIZER. Psychologický výklad pohádek: Smysl pohádkových vyprávění podle jungovské archetypové psychologie. 1. vyd. Editor Milada Chlívková. Překlad Alžběta Sirovátková. Ilustrace Josef Čapek. Praha: Portál, 1998, 182 s. Výchova dětí od 3 do 8 let, LZ 48. ISBN 80-717-8260-2.

KELLER, Jan. KELLER. Úvod do sociologie. 5. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, 204 s. ISBN 80-864-2939-3.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. Člověk-prostředí-výchova: K otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 8073150042.

LUŽÍK, Václav. Pohádka a dětská duše. Praha: Václav petr, 1944, 33 s.

MATĚJČEK, Zdeněk. Co, kdy a jak ve výchově dětí. Vyd. 2. Praha: Portál, 1999, 143 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8320-X.

MIOVSKÝ, Michal. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006, 332 s. ISBN 80-247-1362-4.

MUSIL, Jiří V. Speciální psychologie. 1. vyd. Editor Milada Chlívková. Ilustrace Josef Čapek. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999, 294 s. ISBN 80-244-0008-1.

PAVLÁSKOVÁ, Eliška. Teoretický rámec indexace pohádek. Praha, 2005. 49 s. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví. Vedoucí bakalářské práce Peter Pálka.

PREKOP, Jirina a Christel SCHWEIZER. Děti jsou hosté, kteří hledají cestu: metodika a 60 příběhů pro mateřské školy, základní školy a rodiče. 4. vyd. Překlad Alžběta Sirovátková. Praha: Portál, 2003, 151 s. Výchova dětí od 3 do 8 let, LZ 48. ISBN 80-717-8854-6.

RICHTER, Luděk. Pohádka...a divadlo. Praha : Dobré divadlo dětem, 2004. Funkce pohádky - k čemu je dobrá, s. 94. ISBN 80-902975-2-8.

STRAŠÍKOVÁ, Blanka. Z dětských mudrosloví: specifické znaky dětské psychiky. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2000, 83 s. ISBN 80-718-4996-0.

STREIT, Jakob a Friedrich PIRKL. Proč děti potřebují pohádky: metodika a 60 příběhů pro mateřské školy, základní školy a rodiče. 1. vyd. Překlad Alžběta Sirovátková. V Praze: Baltazar, 1992, 79 s. Výchova dětí od 3 do 8 let, LZ 48. ISBN 80-900-3074-2.

TUNYS, Ladislav. Pohádky z chaloupky. 1. vyd. Ilustrace Zuzana Honsová. V Praze: J, 1997, 157 s., [8] l. barev. il. ISBN 80-901-0848-2.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie. 1.vyd. Praha: Portál, 2000, 528 s. ISBN 80-717-8308-0

VAŘEJKOVÁ, Věra. Česká autorská pohádka. 1. vyd. Brno: Cerm, 1998, 16 s. Item, LZ 48. ISBN 80-720-4092-8.

Zdroje elektronické

Bylo nebylo: Pohádky a věda. Pohádky pro děti.cz [online]. [cit. 2012-11-17]. Dostupné z: <http://www.pohadkyprodeti.cz/bylo-nebylo/pohadky-a-veda/>

ČAPEK, Karel. Spisy [online]. Marsyas 5. vyd., v Čs. spis. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1984 [cit. 2012-11-17].

DVOŘÁKOVÁ, Anna. Češi přečtou 17 knih ročně. In: Knihy nakladatelství Odeon: To nejlepší ze světové literatury [online]. 2012, 16.7.2012 [cit. 2012-11-25]. Dostupné z: <http://www.odeon-knihy.cz/cesi-prectou-17-knih-rocne-16-7-2012-olomoucky-denik/>

Když tatínkové vyprávějí pohádky. ADMINISTRATOR. Pro ženy.cz [online]. 2009 [cit. 2012-11-21]. Dostupné z: <http://www.prozeny.cz/magazin/deti-a-rodina/rodinne-vztahy/6848-kdyz-tatinkove-vypravi-pohadky>

Pohádková dramatika: O neposlušných kůzlátkách. In: NOVOTNÝ, Michael. RVP Metodický portál: inspirace a zkušenosti učitelů [online]. 2012, 03.05. 2012 [cit. 2012-11-24]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/15485/pohadkova-dramatika-o-neposlusnych-kuzlatkach-i.-cast-.html/>

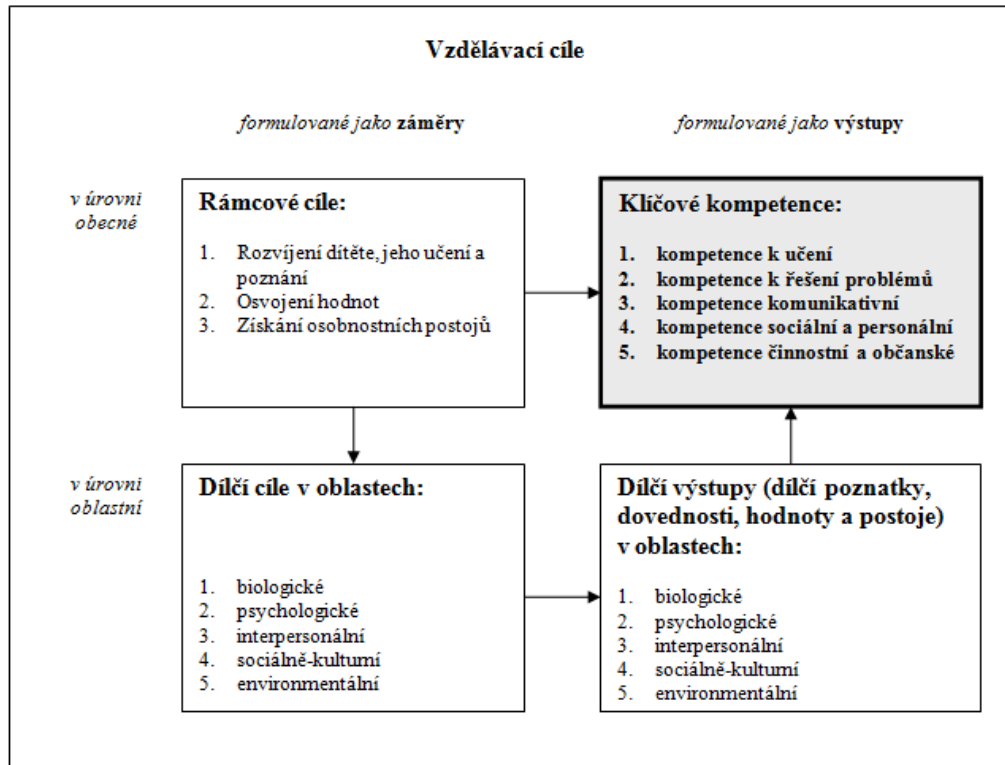
Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. In: Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani>

Socializace. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2012-11-17]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Socializace>

PŘÍLOHY

Číslo přílohy	Obsah přílohy
1	System vzdělávacích cílů v RVP PV
2a – 2c	Klíčové kompetence předškolního věku dle RVP PV
3	Webové stránky se zaměřením na čtení pohádek
4a – 4i	Modifikace pohádky O kůzlátkách

Systém vzdělávacích cílů

Systém cílů v RVP PV

Legenda: Obecné záměry vzdělávání jsou vyjádřeny pomocí rámcových cílů, výstupy pak v podobě klíčových kompetencí. Rámcové cíle se promítají do pěti vzdělávacích oblastí a získávají podobu cílů dílčích. Jejich průběžné naplňování směřuje k dosahování dílčích kompetencí, které jsou základem pro postupné budování kompetencí klíčových.

Předpokládá se, že pro dítě předškolního věku mohou být **dosazitelné klíčové kompetence v následující úrovni:**

Kompetence k učení

- dítě ukončující předškolní vzdělávání
- soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, všímá si souvislostí, experimentuje a užívá při tom jednoduchých pojmů, znaků a symbolů
- získanou zkušenost uplatňuje v praktických situacích a v dalším učení
- má elementární poznatky o světě lidí, kultury, přírody i techniky, který dítě obklopuje, o jeho rozmanitostech a proměnách; orientuje se v řádu a dění v prostředí, ve kterém žije
- klade otázky a hledá na ně odpovědi, aktivně si všímá, co se kolem něho děje; chce porozumět věcem, jevům a dějům, které kolem sebe vidí; poznává, že se může mnohému naučit, raduje se z toho, co samo dokázalo a zvládlo
- učí se nejen spontánně, ale i vědomě, vyvine úsilí, soustředí se na činnost a záměrně si zapamatuje; při zadané práci dokončí, co započalo; dovede postupovat podle instrukcí a pokynů, je schopno dobrat se k výsledkům
- odhaduje své síly, učí se hodnotit svoje osobní pokroky i oceňovat výkony druhých
- pokud se mu dostává uznání a ocenění, učí se s chutí

Kompetence k řešení problémů

- dítě ukončující předškolní vzdělávání
- všímá si dění i problémů v bezprostředním okolí; přirozenou motivací k řešení dalších problémů a situací je pro něj pozitivní odezva na aktivní zájem
- řeší problémy, na které stačí; známé a opakující se situace se snaží řešit samostatně (na základě nápodoby či opakování), náročnější s oporou a pomocí dospělého
- problémy řeší na základě bezprostřední zkušenosti; postupuje cestou pokusu a omylu, zkouší, experimentuje; spontánně vymýšlí nová řešení problémů a situací; hledá různé možnosti a varianty (má vlastní, originální nápady); využívá při tom dosavadních zkušeností, fantazii a představivost
- při řešení myšlenkových i praktických problémů užívá logických, matematických i empirických postupů; pochopí jednoduché algoritmy řešení různých úloh a situací a využívá je v dalších situacích
- zpřesňuje si početní představy, užívá číselných a matematických pojmů, vnímá elementární matematické souvislosti
- rozlišuje řešení, která jsou funkční (vedoucí k cíli), a řešení, která funkční nejsou; dokáže mezi nimi volit
- chápe, že vyhýbat se řešení problémů nevede k cíli, ale že jejich včasné a uvážlivé řešení je naopak výhodou; uvědomuje si, že svou aktivitou a iniciativou může situaci ovlivnit
- nebojí se chybovat, pokud nachází pozitivní ocenění nejen za úspěch, ale také za snahu

Příloha č. 2b

Komunikativní kompetence

- dítě ukončující předškolní vzdělávání
- ovládá řeč, hovoří ve vhodně formulovaných větách, samostatně vyjadřuje své myšlenky, sdělení, otázky i odpovědi, rozumí slyšenému, slovně reaguje a vede smysluplný dialog
- dokáže se vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity a nálady různými prostředky (řečovými, výtvarnými, hudebními, dramatickými apod.)
- domlouvá se gesty i slovy, rozlišuje některé symboly, rozumí jejich významu i funkci
- v běžných situacích komunikuje bez zábran a ostychu s dětmi i s dospělými; chápe, že být komunikativní, vstřícné, iniciativní a aktivní je výhodou
- ovládá dovednosti předcházející čtení a psaní
- průběžně rozšiřuje svou slovní zásobu a aktivně ji používá k dokonalejší komunikaci s okolím
- dovede využít informativní a komunikativní prostředky, se kterými se běžně setkává (knížky, encyklopedie, počítač, audiovizuální technika, telefon atp.)
- ví, že lidé se dorozumívají i jinými jazyky a že je možno se jim učit; má vytvořeny elementární předpoklady k učení se cizímu jazyku

Sociální a personální kompetence

- dítě ukončující předškolní vzdělávání
- samostatně rozhoduje o svých činnostech; umí si vytvořit svůj názor a vyjádřit jej
- uvědomuje si, že za sebe i své jednání odpovídá a nese důsledky
- dětským způsobem projevuje citlivost a ohleduplnost k druhým, pomoc slabším, rozpozná nevhodné chování; vnímá nespravedlnost, ubližování, agresivitu a lhostejnost
- ve skupině se dokáže prosadit, ale i podřít, při společných činnostech se domlouvá a spolupracuje; v běžných situacích uplatňuje základní společenské návyky a pravidla společenského styku; je schopné respektovat druhé, vyjednávat, přijímat a uzavírat kompromisy
- napodobuje modely prosociálního chování a mezilidských vztahů, které nachází ve svém okolí
- spolupodílí se na společných rozhodnutích; přijímá vyjasněné a zdůvodněné povinnosti; dodržuje dohodnutá a pochopená pravidla a přizpůsobí se jim
- při setkání s neznámými lidmi či v neznámých situacích se chová obezřetně; nevhodné chování i komunikaci, která je mu nepříjemná, umí odmítnout
- je schopno chápat, že lidé se různí a umí být tolerantní k jejich odlišnostem a jedinečnostem

Příloha č. 2c

- chápe, že nespravedlnost, ubližování, ponižování, lhostejnost, agresivita a násilí se nevyplácí a že vzniklé konflikty je lépe řešit dohodou; dokáže se bránit projevům násilí jiného dítěte, ponižování a ubližování

Činnostní a občanské kompetence

- dítě ukončující předškolní vzdělávání
- svoje činnosti a hry se učí plánovat, organizovat, řídit a vyhodnocovat
- dokáže rozpoznat a využívat vlastní silné stránky, poznávat svoje slabé stránky
- odhaduje rizika svých nápadů, jde za svým záměrem, ale také dokáže měnit cesty a přizpůsobovat se daným okolnostem
- chápe, že se může o tom, co udělá, rozhodovat svobodně, ale že za svá rozhodnutí také odpovídá
- má smysl pro povinnost ve hře, práci i učení; k úkolům a povinnostem přistupuje odpovědně; váží si práce i úsilí druhých
- zajímá se o druhé i o to, co se kolem děje; je otevřený aktuálnímu dění
- chápe, že zájem o to, co se kolem děje, činnost, pracovitost a podnikavost jsou přínosem a že naopak lhostejnost, nevládnost, pohodlnost a nízká aktivita mají svoje nepříznivé důsledky
- má základní dětskou představu o tom, co je v souladu se základními lidskými hodnotami a normami, i co je s nimi v rozporu, a snaží se podle toho chovat
- spoluvytváří pravidla společného soužití mezi vrstevníky, rozumí jejich smyslu a chápe potřebu je zachovávat
- uvědomuje si svá práva i práva druhých, učí se je hájit a respektovat; chápe, že všichni lidé mají stejnou hodnotu
- ví, že není jedno, v jakém prostředí žije, uvědomuje si, že se svým chováním na něm podílí a že je může ovlivnit
- dbá na osobní zdraví a bezpečí svoje i druhých, chová se odpovědně s ohledem na zdravé a bezpečné okolní prostředí (přírodní i společenské)
- Úroveň kompetencí, obecně dosažitelná předškolním dítětem, vyjadřuje očekávaný vzdělávací přínos předškolního vzdělávání, tedy to, čím může mateřská škola přispět k výbavě dítěte pro celoživotní učení dříve, než dítě zahájí povinné školní vzdělávání. Soubor klíčových kompetencí je ve svém celku ideálem, k němuž většina dětí nedospěje a dospět nemůže. To ani není smyslem jejich formulování. Soubor klíčových kompetencí nabízí pedagogům poměrně jasnou představu, kam směřovat, o čem usilovat. Slouží především k vymezení odpovídajícího vzdělávacího obsahu jako prostředku k jejich vytváření (na úrovni rámcové, popř. i školní).

Zajímavé webové stránky zaměřené na pohádky

1. Pohádky se vypráví: <http://mladazena.maminka.cz/scripts/detail.php?id=380742>
2. Jak vyprávět pohádky: <http://kittanya.blogspot.cz/2010/12/jak-vypravet-pohadky.html>
3. Vyprávíme dětem pohádku-jak na to?: <http://www.mineralfit.cz/clanek/vypravime-detem-pohadku-jak-na-to>
4. Místo televize dětem čtete: <http://www.mineralfit.cz/clanek/misto-televize-detem-ctete>
5. Četba – co vám může dát?: <http://www.mineralfit.cz/clanek/cetba-co-vse-vam-muze-dat>
6. Když tatínkové vypráví pohádky: <http://www.prozeny.cz/magazin/deti-a-rodina/rodinne-vztahy/6848-kdyz-tatinkove-vypravi-pohadky>
7. Od kdy dětem vyprávět nebo číst pohádky?: <http://www.poradte.cz/spolecnost/16715-od-kdy-detem-vypravet-nebo-cist-pohadky.html>
8. Pohádka na víkend: když vypráví tatínek: <http://zena.centrum.cz/deti/batolata-a-predskolaci/clanek.phtml?id=708759>

Pohádka o neposlušných kůzlátech a její modifikace

Byla jedna koza...

Byla jedna koza a ta měla čtyři kůzlátka. Jednou se stalo, že musela sama odejít na pastvu, a tak shromáždila kůzlátka okolo sebe a povídala: "Já musím, milé děti, odejít a nechám vás tu na chvíli samotné. Vrátka zandám; ale to vám povídám, nikomu neotevírejte, dokud můj hlas neuslyšíte." Kůzlátka přislíbila, že poslechnou, matka zandala pevně vrátka a odešla. Netrvalo to dlouho, přijde liška a začne volat: "Kůzlátka, má děťátka,“ liška se chystá na kůzlata, „otevřete vaše vrátka, nesu vám spoustu mlíčka." Kůzlátka poslouchala, poslouchala, ale potom odpověděla: "Neotevřeme, to není hlas naší maminky, naše maminka má tenký hlásek." Liška se tím ale odbýt nedala. Za chvíli přišla zase a volala tenčím hlasem: "Kůzlátka, má děťátka, otevřete vaše vrátka, nesu vám moc a moc mlíčka." Kůzlátka poslouchala, poslouchala, ale potom odpověděla: "Neotevřeme, to není naší maminky hlas, naše maminka má ještě tenčí hlásek." Liška poodešla, ale za chvíli volala zase hlasem co možná nejtenčím: "Kůzlátka, má děťátka, otevřete vaše vrátka, nesu vám hodně mlíčka." Kůzlátka poslouchala, ale nemohla tentokrát hlas matky rozeznat. Jedno řeklo: "Je to hlas naší maminky," druhé: "Není," třetí řeklo: "Otevřeme," čtvrté: "Neotevřeme." Nemohla se nijak shodnout, co by měla dělat, až se začala hádat a prát. Začala se trkat a v samé horlivosti vyrazila vrátka. Liška vběhla dovnitř a zakousla se prvním kůzlátku do nohy. Ještě že se matka koza právě domů vracela, lišku vyhnala a poraněné kůzlátko ošetřila. Kdyby se byla opozdila, mohla liška všechna čtyři kůzlata sežrat.

V jedné chaloupce žila koza se svými kůzlátky.

Jednoho rána šla koza jako obvykle na pastvu. Když odcházela, varovala malá kůzlátka: „Kůzlátka, děťátka, já jdu na pastvu, abych měla pro vás mlíčko, ale vy buďte hodná a nikomu neotevírejte. Mohl by přijít vlk a všechny vás sežrat.“ Za okny ale kozu slyšel vlk a rozhodl se, že na kůzlátka vyzraje a sežere je. Proto počkal, až koza odejde a potom zaťukal na dveře. „Kůzlátka, děťátka, otevřete mi vrátka. Ve vemínku mlíčko nesu, v hubě voděnku a na rohách travičku.“ Kůzlátka už už chtěla otevřít, ale nejmladší se ozvalo: „Ne, ty nejsi naše maminka, ty jsi zlý vlk. Naše maminka má hlásek jako konipásek, ty máš hluboký a hrubý hlas.“ Vlček tedy odešel s nepořízenou. Šel ke kováři a nechal si jazyk upilovat. Poté se vrátil k chaloupce a volal jemným hláskem: „Kůzlátka, děťátka, otevřete mi vrátka. Ve vemínku mlíčko nesu, v hubě voděnku a na rohách travičku.“ Kůzlátka mu chtěla otevřít, ale nejmladší zvolalo: „Ukaž nám přes dveře svou nohu, ať poznáme, jestli jsi skutečně naše maminka.“ Vlček ukázal svou nohu a nejmladší řeklo: „Ne, ty nejsi naše maminka. Ty jsi zlý vlk, naše maminka má běloučkou nožku.“ Vlček tedy opět odešel. Tentokrát rovnou k pekaři, aby mu zasypal packy bílou moukou. Poté se vrátil zpět k chaloupce. „Kůzlátka, děťátka, otevřete mi vrátka. Ve vemínku mlíčko nesu, v hubě voděnku a na rohách travičku.“ Kůzlátka uvažovala: „Hlásek má jako maminka i nohu má

Příloha č. 4b

bílou jako naše maminka ale...“ „Ukaž nám ještě ocas.“ Vlk ukázal ocas a nejmladší kůzlátka zvolalo. „Ne, ty nejsi naše maminka, ty jsi zlý vlk. Naše maminka má malý ocásek, ne takhle velký a huňatý jako ty. Vlk tedy běžel k tesaři, kde si nechal ocas useknout a přišel znovu k chaloupce. „Kůzlátka, děťátka, otevřete mi vrátka. Ve vemínku mlíčko nesu, v hubě voděnku a na rohách travičku.“ Kůzlátka si opět nechala ukázat nohu i ocas, ale zdálo se jim, že je to skutečně jejich maminka, a tak otevřela. Jenže vlk skočil do dveří a všechny je sežral. Jen to nejmenší se stačilo schovat do kamen. Poté se šel vlk napít k rybníku a tam usnul. Odpoledne přišla domů koza. Volala svá kůzlátka, ale vylezlo jen to malé vystrašené a hned vyprávělo mamince, co se přihodilo. Ta neváhala ani chvíli, běžela k rybníku, kde ještě vlk ležel, a tam mu svými rohy rozpárala břicho. Vyskočila kůzlátka a společně s maminkou se radovala, že jsou zachráněna. Od té doby kůzlátka svou maminku poslouchají a nikomu neotevívají.

Za devatero horami, devatero řekami...

kdo to počítal, bůhví... žila jedna koza se třemi kůzlata. Bydlely chudě a skromně v malé chaloupce, která svou stavbou připomínala spíše chlívek než Karlštejn. Byly dočista samy, starý kozel totiž v jednom jarním odpoledni odešel „středem“ za mladou rozvedenou kozou. Peněz proto neměly nazbyt, na chleba nebylo, žraly tedy trávu. Kůzlata byla neposedná, chvíli nepostála, chudák koza s nimi měla plné nohy práce. Ale jinak to byla rodinka spořádaná, normální, z kozího masa a kostí. Každého rána nechávala máma svá kůzlata doma samotná, protože pracovala v nedalekém statku jako dobrovolná dárkyně mléka a sýrů. Před odchodem nikdy nezapomněla dětem připomenout, že nesmějí nikomu otevírat, ani té chlupaté pošťače, a že si mají dávat pozor zvláště na lidi a vlky, protože ti mají morek nejraději. Kůzlata zas kozu pokaždé ujišťovala, že nikomu neotevřou, protože ještě nemají pro strach nic uděláno a navíc... nikdo z nich by stejně na dveřní závoru nohou nedosáhl. Jednoho dne, bylo to na sv. Eidama, zaklepal někdo na dveře. Otevřete, já jsem vaše maminka.“ Vlk! Hrůzou roztřesená kůzlata dobře věděla, že jejich maso je čerstvé, chutné a že odpovídá zdravé výživě. „Méé, tty neejsi naaše maaaminka, naše mmaaminka máá ttenší hláásek“. To byla pro vlka nečekaná komplikace, protože jinde zvířata vesele a bez řeči otevírala. Sliny se mu sbíhaly jako Ivanu Petroviči Pavlovovi u rozsvícené žárovky. Vzal tedy pilník, který mu zbyl po jedné sežrané operní zpěvačce, a začal si zcela bez lokálního umrtvení pilovat jazyk. Právě tak, jak to viděl u jiných škemrajících vlků. Celá tlama ho bolela, z jazyka měl třepec, ale vidina čerstvého kozího „biskupa“ mu dodávala sílu. „Oteete, já e aše ainka,“ zahuhlal vlk ve druhém pokusu hlasem stejně tlustým jako před tím. „C...c...cože?!“ trojhlasně se ozvalo z chlívku. Chvíli tíživého ticha táhle přerušovalo kručení neznámého žaludku. „Naše maminka má tenčí hlásek a neuhňá.“ To vlka dopálilo. Tolik řečí kvůli jednomu žvanci. Včera ve stejnou dobu už měl v sobě i zákusek... brzlík s českou z jedné Němky. Znovu tedy vzal pilník a piloval a piloval, až jazykové piliny lítaly. Slunce zašlo za čerstvě vykácený les kolem hypermarketu Lidl, když si vlk znovu strkal nechutně oslintaný pilník do tlamy. „Oeee, á e ae ainka,“ řekl pomalu a zřetelně hlasem šelmy v nejlepších letech. „Ty nejsi naše maminka,“ říkáme ti to už potřetí.

Příloha č. 4c

Naše maminka má tenčí hlásek a ještě k tomu máme ve dveřích kukátko... A skutečně. Byl to nenápadně vypadlý suk, těsně nad vybledlou jmenovkou „Kozí“. A od těch dob, milé děti, vlci nemají rádi kukátka.

V jednom lese žila koza s kůzlátky.

Každé ráno se chodila pást na zelenou travičku. Jen byla ze dveří, kůzlátka za ní zamkla a sama neudělala z chalupy ani krok. Když se koza vrátila, zaťukala vždycky na dveře a zazpívala: „Kůzlátka, děťátka, otevřte mi! Já, Vaše maminka, lesem chodila jsem. Trávu zelenou jsem jedla, vodu studenou jsem pila, vemínko si naplnila. Teče mlíčko na kopýtko a z kopýtek na zem.“ A kůzlátka hned otevřela a vpustila maminku dovnitř. Koza je nakrmila, šla znovu do lesa a kůzlátka se zase zamkla na tři západy. Vyposlechl to všechno vlk. Počkal, až koza odejde do lesa, připlížil se k chaloupce a zavolal svým hlubokým vlčím hlasem: „Kůzlátka, děťátka, otevřte mi! Já, Vaše maminka, lesem chodila jsem, mlíko přinesla jsem, kopýtko mám plná studené vody!“ Ale kůzlátka odpověděla: „Kdepak, kdepak, to není hlas naší maminky! Naše maminka má hlásek tenoulinký jako vlásek a zpívá docela jinou písničku. Tobě neodemknu. Tobě neotevřem, ne a ne a ne!“ Vlk odtáhl s nepořízenou. A už je tady koza a ťuká: „Kůzlátka, děťátka, otevřte mi! Já, Vaše maminka, lesem chodila jsem. Trávu zelenou jsem jedla, vodu studenou jsem pila, vemínko si naplnila. Teče mlíčko na kopýtko a z kopýtek na zem.“ Kůzlátka ji vpustila do chaloupky a vyprávěla, jak přišel vlk a chtěl je sežrat. Koza kůzlátka nakrmila a velice přísně jim nařídila, aby je ani nenapadlo otevírat nikomu, kdo přijde k chalupě a bude na ně volat hrubým hlasem a zpívat jinak než ona, a aby nikoho nepouštěla dovnitř. Jenže vlk zatím běžel do vesnice za kovářem a prosil ho: „Kováři, kováři, ukovej mi hlásek tenký jako vlásek!“ A kovář mu ten hlásek ukoval. Sotva koza odešla do lesa, vlk se zase přikradl k chaloupce a spustil tenoulinkým hláskem: „Kůzlátka, děťátka, otevřte mi! Já, Vaše maminka, lesem chodila jsem. Trávu zelenou jsem jedla, vodu studenou jsem pila, vemínko si naplnila. Teče mlíčko na kopýtko a z kopýtek na zem.“ Kůzlátka myslela, že je to maminka, a otevřela. Vlk vběhl do chalupy a všechny je spolkl. Jenom jeden kozlíček, ze všech nej menší, se schoval, zalezl do kamen. Vlk s plným břichem zavřel dveře a spokojeně odešel. Přišla koza. Ať zpívala, jak zpívala, nikdo se neozval. Rozrazila tedy dveře, vběhla do chaloupky a tam nikde nikdo. Koukla se do kamen a našla tam nejmenšího kozlíčka. Ten jí pak vyprávěl, co se stalo. Když se koza dověděla o tom neštěstí, sedla si pod okýnko a dala se do pláče a do nářku: „Ach, moje děťátka, nešťastná kůzlátka, jak jste mohla otevřít, zlému vlku uvěřit?“ Vlk to uslyšel, přiběhl k chalupě a povídá: „Kozo, kozo, dej si říct, o kůzlatech nevím nic! Zanech nářků, projdeme se radši spolu chvilku v lese!“ „Kdepak, vlku, já nemám na procházení ani myšlenku.“ „Jen pojď“,“

Příloha č. 4d

přemlouval ji vlk. „Tak dobrá, když jinak nedáš.“ Šli do lesa a zanedlouho došli k jámě. Byl to dolík, ve kterém si děti přednedávnem dělaly ohníček. Zůstala po něm ještě spousta řeřavých uhlíků. Koza povídala vlkovi: „Co kdybychom zkusili, kdo tu jámu přeskočí?“ Vlk souhlasil. Koza se rozeběhla a jámu přeskočila. Vlk se rozeběhl a bums! do jámy. Jak se břichem otřel o žhavé uhlíky, kůže mu pukla, kůzlátka vyběhla ven a honem k mamince. A pak se všichni vrátili domů a kůzlátka poslouchala maminku a byla každým dnem rozumnější.

O neposlušných kůzlátkách

Stejně jako ubylo v posledním půlstoletí těch kozlátek, ubylo i poslušných dětí. Početně i obrazně. Kdo by také poslouchal domluvy dospělých, když je možné neposlouchat!

Žila byla jednou jedna vdova se třemi malými caparty. Ale jak byli malí, tak byli neposlušní. Vlastně ještě víc. Proto jim maminka říkala: "Vy jste moje neposlušná kůzlátka."

Někdy jim o takových neposlušných kůzlátkách dokonce četla pohádku. Bylo to napínavé vyprávění a té drobotině se to líbilo téměř jako seriál o Kačeru Skrblíkovi. Děti zajímalo nejvíc, zda má ten vlk z pohádky zubiska větší než sousedovic bernardýn Bohouš, zda dovede otevřít tlamu víc než hroch v zoologické zahradě a jak to dělá, že mluví, když přece zvířata mluvit neumějí. S tím posledním problémem si maminka poradila jedno-duše: "No co se divíte. Také umíte jen česky, ale když budete chodit do školy a poctivě se učit, naučíte se třeba anglicky a možná i jinak."

Když maminka odcházela do práce, musely na ni děti čekat doma samy. Školka v nejbližším okolí nebyla a babičku neměly. Protože noviny byly plné různých odstrašujících informací o zlých vykrádačích bytů, o nehodných lidech, kteří ubližují dětem a podobně, kladla maminka dětem vždy na srdce, aby nikomu, ale naprosto nikomu cizímu neotevíraly, jenom jí. Pak odešla a děti se zařídily po svém. Hrály si na honěnou (při tom které dítě rozbilo památeční vázu na květiny), hrály si na schovávanou (při tom převrhly poličku s květinami), hrály si na pohádku o neposlušných kůzlátkách (při tom musely rozebrat pěkné stojací hodiny, které maminka zdědila po rodičích. Bylo přece třeba se přesvědčit, zda ta pohádka nelhala. Tvrdilo se v ní totiž, že nejmenší kůzlátko se před vlkem ukrylo v hodinách a tím se zachránilo). Právě když se děti snažily do hodin vecpat, zazvonil u bytových dveří zvonek.

Příloha č. 4e

V dětech hrklo: "To jde určitě ten vlk." Nejprve měly veliký strach a ani nedutaly. Když se však zvonění ozývalo vytrvale znovu a znovu, nedala dětem zvědavost a chtěly se kukátkem podívat kdo že to za těmi dveřmi stojí. Jenže kukátko bylo pro ně moc vysoko. Proto se trochu ustrašenými hlásky zeptaly: "Kdo je to tam? Není to vlk?" Za dveřmi se ozval jakýsi podivný zvuk, dětem to připadalo jako výhružný smích, a pak hluboký hlas oznamoval: "Já jsem vaše maminka, kůzlátka, a nesu vám dobré mlíčko, otevřete." Ten nejmladší kozlíček hned spustil něco o maminčině tenkém hlásku a už se ohlížel po těch poničených hodinách, ale nejstarší kurážně do dveří zavolal: "Jakápak maminka. Ta přece dobře ví, že mléko nepijeme, že my máme radši kolu."

Vlk, či kdo to byl za dveřmi, se už neozval.

Po delší době se konečně vrátila maminka a děti začaly jedno přes druhé a třetí přes obě prvé vykládat svůj zážitek s vlkem.

Tak nějak samozřejmě při tom podotkly, že ta spoušť v bytě je od toho, jak je chtěl zlý vlk sežrat a ony hledaly záchranu kde tam, hlavně v těch hodinách. Ale maminka, jak byla za ten nepořádek a škody na děti velice rozhněvaná, se jen hlasitě rozesmála: "I vy strašpytlíci! To nebyl žádný vlk, ale pošťák, který nám přinesl jakýsi balíček. Raději jste měly..." Než však stačila říci, že měly otevřít, aby teď nemusela pro dopis až do města na poštu, vzpomněla si na svá varování před zlými lidmi (představovanými ovšem tím pohádkovým vlkem) a honem vytáhla z tašky nějaké ty dobrůtky a děti pochválila: "Správně jste to udělaly. Nikdy nikoho cizího domů nepouštějte." Zdá se, že konec dobrý, všechno dobré. Ale ne tak docela. Ten nejmladší totiž spustil: "Ale nemysli si, že budeme pít to mléko, které jsi přinesla. Já ho zahlíd v košíku. Když už půjdeš do města na poštu pro balíček, přines nám pořádnou láhev koly, jo?"

No vidíte. Dětem se ne a nezavděčíte, pokud jim nabízíte i to nejlepší, jako třeba zdravé a potřebné mléko, mají-li chuť na něco jiného.

Ale pozor! Někteří lékaři dnes tvrdí, že mléko je pro děti snad nebezpečnější než pivo. Nedávno v televizi jeden takový "vědec", asi ve službách reklamy, dokonce navrhoval nahradit mléko mákem, když už prý si někdo myslí, že potřebuje vápník. Ještě že netvrdil, že makový odvar je to nej a super.

Zlaté pohádky! V těch je alespoň všechno jasné. Co je dobré, co zlé. A také to dobré vždycky vítězí. V pohádce, ovšem. Jinak by to nebyla pohádka, ale holá skutečnost, promítnutá do reálného světa.

Pán bůh zaplat' za pohádky!

Chalupnice Kučerová měla čtenu kozí rodinu:

starou kozu Chlupku a mladou Skákavu, která měla čtyři kozlátka. Ale Skákava se o své kozlátka tuze nestarala; od rána do večera chodila jen po návštěvách a její nejmilejší zábavou bylo, když si mohla s jinou kozou někde na mezi nebo v chlívku popovídat. A proto se o kozlátka musela starat kozí babička Chlupka. A malá starost to věru nebyla. Rozpustilá kozlátka stále vyváděla nějaké nezbednosti a babička Chlupka je nestačila shánět dohromady. Nakazovala jim, aby si hrála jen v chlívku nebo před chlívkem, ale to pro skotačivá kozlátka nic nebylo; ona nejráději lezla po střeších, po křivých stromech a po vysokých hromadách dříví. Babička je pro to přísně kárala, ale sotva domluvila a obrátila se už bylo některé zase na střeše u komína. A přitom měla kozlátka ještě plno všelijakých nápadů, nad nimiž babička Chlupka v úžasu spínala přední kopytka. A není divu: kozlátka chtěla trampovat, hrát ve filmu, létat v aeroplánu, a když to ne tak aspoň hrát kopanou v místní kozí fotbalové jedenáctce. Jednou v neděli odpoledne se kozlátka rozhodla, že půjdou do blízkého městečka Rukavic do biografu. Chtěla vidět strašidelný velkofilm Černý vlk na pirátských neckách, ale protože dobře věděla, že by je babička na takový film nepustila, tak jí namluvila, že sejdou podívat na kreslené grotesky Čuník Pišťucha a padesát švábů. Nu, a na takový film je babička konečně pustila. Hodná kozlátka by byla za to své babičce velmi vděčna, ale rozpustilá kozlátka babičky Chlupky si usmyslela, že před odchodem z domova babičku trochu poškádlí. Sotva se babička s kozlátky rozloučila a zavřela za sebou dvířka u chlívku, vrátila se kozlátka ke chlěvu a jedno přes druhé volalo dovnitř dírkou ve dveřích: „Nikomu, babičko, neotvírejte! Ať si má hlásek slabý jak myší ocásek ať si má hlásek jak panímámin vlásek tak mu, babičko, za nic, ale za nic na světě neotvírejte! Mohl by to být vlk, který napodobí náš hlásek, a kdybyste mu otevřela, tak by Vás odnesl a slupl jako malinu! Už prý tak vlci odnesli mnoho neposlušných babiček!“ A rozpustilý Černochloupek naposled ještě zvolal na svou babičku: „Rozhodně, babičko, nikomu neotvírejte. Prý se tu kolem vsi potuluje zlý vlk, který si dal u kováře upilovat kus jazyka, aby mohl mluvit hláskem slabým, jakým mluvíme my, malá kozlátka!“ A potom všechna čtyři kozlátka s veselým smíchem odběhla. Babička Chlupka se chvíli pro ty rozpustilé řeči na kozlátka zlobila, ale potom mávla nožkou a řekla si, že si raději trochu zdřímne. A také za chvíli již spokojeně chrupala. To už čtyři kozlátka seděla v rukavickém biografu a s vykulenými očima a se zatajeným dechem sledovala hrůzostrašné řádění starého piráta Černého vlka na Piškotové řece. Děj filmu byl tak hrůzný a strašný, že nejmladší kozlátko Šedokrček se už na to nemohlo dívat a schovalo si hlavu pod sedadlo. A není divu vždyť i koník Ferda, který byl také v biografu, poklepával rozčileně kopytem o podlahu a přední nohou si přihlazoval hřívu, která mu na krku stála jako hřebíky. A proto všichni diváci skoro s povděkem uvítali konec představení a radostně si oddechli, když se v sále rozsvítilo. Zatím se babička Chlupka spokojeně prospala. A když se probudila a trochu si protáhla své staré údy, počala uvažovat o svých vnucích kozlatech. Vzpomněla si, že kozlátka šla do městečka do biografu a že bude už v lese dost šero, až se budou vracet k domovu. Počala

Příloha č. 4g

být proto neklidná, a když si ještě k tomu vzpomněla, že Černochloupek cosi křičel o starém zlém vlku, neměla ve svém chlívku žádné stání a vydala se na cestu k Rukavicím kozlátkům naproti. Ale sotva došla tak k borovému lesu. To víte, milé děti, stará babička! Už jí nohy bolely, a proto si řekla, že tam na kozlátka počká. Posadila se za šípkový keř kousek dál od pěšiny a poslouchala, kdy se ozve dupot kozích nožek. A jak tam nehybně ležela, ani nepozorovala, že se jí očka čím dál tím více přimhuřují a že sejí zavřela docela, a za chvíli se lesem ozývalo chrupání, jako když drvoštěp podřezává pilou starou zaschlou borovici. A to chrupání zaslechla kozlátka, která se zrovna vracela z biografu. Ustrašená z pirátského filmu, šla kozlátka jako zmoklé slepice, a když k tomu ještě zaslechla v lese to hluboké chrápání, tak se polekala, že se jim všem roztrásla kolínka. „Vlk!“ zamečel strašpytel Šedokrček a v ten okamžik se všechna čtyři kozlátka dala na překotný útěk. Ustrašený výkřik však probudil babičku Chlupku a ta, když uviděla zmateně pádící vnučátka, nemyslela v tom okamžiku nic jiného, nežli že starý vlk je někde nablízku. Vyrasila ze sebe leknutím jen výkřik a potom také co jí staré nohy stačily utíkala k domovu. Když kozlátka slyšela, že se opravdu někdo za nimi žene, napjala všechny své síly a letěla tak divoce, že se kopýtky sotva země dotýkala. Také jejich kozí babička běžela, jak mohla nejrychleji, ale kozlátkům přece nestačila. A proto se stalo, že kozlátka přiběhla na dvorek ke chlívku mnohem dříve a hned se počala zoufale dobývat do chlívku. „Babičko, babičko, rychle nám otevřete!“ volala kozlátka jedno přes druhé. „Babičko, otevřete, to jsme my opravdická Vaše kozlátka. Rychle nám, babičko, otevřete my naše hlásky nenapodobujeme, ale jsme opravdu Vaše kozlátka: Černochloupek, Bílá nožka, Šedokrček i Klapkopýtko!“ Ale babička jim neotvírala protože v tu dobu teprve dobíhala k vesnici. Ustrašená kozlátka se domnívala, že jim babička proto neotvírá, že je nepoznává a myslí, že se na ni dobývá ten zlý vlk. „Babičko, babičko, rychle nám, prosíme Vás, otevřete! My nejsme vlci s upilovanými jazyky, ale jsme Vaše malá kozlátka,“ křičela kozlátka plačtivými hlasy, že se to rozléhalo po celém dvoře. „Počkejte blázínkové vždyť mi rozboříte chlívek! Jakpak Vám mohu otevřít, když nejsem doma!“ zvolala pojednou za nimi babička. Kozlátka se zarazila, chvíli hleděla na babičku s vykulenýma očima, ale potom se k ní všechna vrhla s radostným jásotem. „Proč jste se tak hnala domů jako splašená? Já jsem Vám nemohla ani stačit!“ ptala se babička udýchaně. „Babičko, babičko!“ sotva ze sebe vypravila kozlátka. Nožky se jim přitom třásly a zoubky jim drkotaly. „Babičko, my jsme mysleli, že za námi utíká vlk, a zatím jste to byla vy!“ Babička se chvíli na ně přísně dívala a potom na ně spustila: „Tak Vy jste si mysleli, že já jsem vlk!? A to se podívejme však já už dobře vím, co v tom je! Teď mi pěkně řekněte, na jakém filmu jste opravdu byli?“ Ale kozlátka mlčela a jen stála před babičkou se sklopenými hlavičkami. A potom Černochloupek ze sebe pomalu vysoukal: „Byli jsme na pirátu Černém vlku, babičko!“ „Ták a mně jste řekli, že jdete na Švába Pišťuchu a devadesát devět čuníků?! To se sluší takhle lhát staré babičce? A to se nestydíte? Jakpak Vám potom mohu věřit, až zase budete chtít do biografu? Mně řeknete, že jdete na kreslený film pro děti, a zatím jdete na mordýřský, pirátský film s Černým vlkem. Potom není divu, že se celí třesete, až se z toho můžete rozstonat, a že svou starou hodnou babičku

Příloha č. 4h

považujete za Černého vlka! Tak si tedy pamatujte, že Vás od teďka už na žádný film nepustím!“ „Babičko, babičko zlatá, buďte tak dobrá, nehněvejte se proto na nás a už nám to odpusťte!“ škemrala kozlátka lítostivě, protože se hrozně styděla, že svou dobrou babičku obelhala. „My to už nikdy babičko, neuděláme, už nikdy nebudeme lhát a moc Vás, babičko, prosíme, abyste nás zase někdy pustila na opravdické filmy pro děti i pro kozlátka, jako byl ten film o kocourku Mikešovi nebo o té chytré kmotře lišce!“ No uvidíme!“ řekla babička už mírnějším hlasem. „A nejlépe bude, když příště půjdu s Vámi, abych také něco veselého, hezkého a poučného viděla!“ „To bude krásné!“ volala kozlátka vesele. „Sláva, třikrát sláva naší zlaté babičce!“

Byla jednou jedna stará koza

a ta měla sedm malých kůzlátek a měla je ráda jako každá maminka své děti. Jednou ráno se chtěla vydat do lesa pro krmení, a tak si všech sedm kůzlátek zavolala a povídá: „Milé děti, já teď musím do lesa a Vy zůstanete samy doma. To Vám povídám, mějte se na pozoru před vlkem! Kdyby se dostal do chaloupky, všechny Vás sežere. Ten darebák se umí přetvařovat, ale má chraplavý hlas a černé nohy, podle těch ho hned poznáte.“ Kůzlátka odpověděla: „Nic se nestarejte, maminko, však my si dáme pozor a nikoho sem nepustíme, jenom si jděte.“ Stará koza zamečela a klidně se vydala na cestu. Netrvalo dlouho, a někdo zaklepal na dveře a volal: „Otevřte, dětičky, otevřte, maminka už je tady, už se vrátila z lesa a každému z Vás něco přinesla.“ Ale kozlátka poznala podle chraplavého hlasu, že je to vlk, a volala: Neotevřeme, Ty nejsi naše maminka. Ona má pěkný milý hlásek a Tvůj hlas není takový, máš ho chraplavý. Ty jsi vlk.“ A tak se vlk sebral, šel ke kramáři a koupil si veliký kus křídý. Křídý snědl a hlas mu po ní zjemněl. Potom se vrátil ke kozí chaloupce, zaklepal a zase zavolal: „Otevřte, dětičky, otevřte, maminka už je tady, už se vrátila z lesa a každému z Vás něco přinesla.“ Kozlátkům se zdálo, že tohle už by mohl být maminčin hlas, jenže vlk položil svou černou pracku na okno, kůzlátka to uviděla a hned volala: Ba ne, my Ti neotevřeme, naše maminka nemá takové černé nohy jako ty. Ty jsi vlk.“ A tak se vlk rozběhl k pekaři a povídá: „Uhodil jsem se do nohy, pomaž mi ji těstem, aby nebolela.“ Pekař právě válel těsto, chtěl se vlka zbavit a pracku mu pomázl. Vlk potom běžel ještě k mlynáři a povídá: „Posyp mi tu pracku bílou moukou.“ Mlynář si pomyslel: Že on chce někoho oklamat! a všelijak se vymlouval, ale vlk řekl: „Jestli mi to neuděláš, já Tě sežeru!“ a mlynář dostal strach a pracku mu pomoučnil. Potom šel vlk potřetí ke dveřím chaloupky, zaklepal a volal: „Otevřte, milé dětičky, maminka se Vám vrátila z lesa a každému něco přinesla.“

Kůzlátka odpověděla: „Nejdřív nám ukaž svou tlapku, ať víme, že jsi opravdu naše milá maminka.“ Vlk položil pracku na okno, a když dětičky viděly, že je bílá, myslely, že je to

Příloha č. 4i

všechno pravda, že venku stojí maminka, a dveře otevřely. Jenže do světničky vrazil vlk! Kůzlátka se polekala a honem se chtěla schovat. Jedno skočilo pod stůl, druhé do postele, třetí do pece, čtvrté pod schůdky před ní, páté do almary, šesté pod umyvadlo a sedmé do skříně vysokých stojacích hodin. Ale vlk je všecka našel a dlouho se s nimi nepáral: kůzle po kůzleti mu zmizelo ve chřtánu. Jenom to nejmladší, co bylo schované v hodinách, to přece nenašel. Vlk měl na kůzlátka už dávno spadeno. Když je teď konečně měl v sobě, odkolébál se pryč, lehl si na zelené louce pod strom a usnul. Brzy potom se vrátila stará koza z lesa domů do chaloupky. A tam ach, to byla hrozná podívaná! Dveře dokořán, stůl, židle, lavice překocené, z umyvadla střepy, příkrývka i polštáře z postele na zemi. Hledala své děti, a ty nikde. Volala je jménem, jedno po druhém, a žádné se jí neozývalo. Teprve když zavolala to nejmladší, uslyšela konečně slabý hlásek: „Tady jsem, maminko, v hodinách.“ Otevřela dvířka, pomohla kozlátku ven a ono jí vyprávělo, že přišel vlk a všechna ostatní sežral. Dovedete si představit, jak pro ta svoje ubožátka plakala. Samou žalostí nakonec ani v chaloupce nevydržela, šla ven a nejmladší kůzlátko běželo s ní. Když přišla na louku, ležel tam vlk pod stromem a chrápal, až se větve třásly. Prohlížela si ho ze všech stran a viděla, že se mu v plném břiše něco hýbe, a pomyslela si: Co kdyby chudinky mé děti byly ještě naživu! A tak kůzlátko muselo honem domů, aby jí přineslo nůžky, jehlu a nitě. Nůžkami potom začala vlkovi rozparovat břicho. Sotva zastříhla poprvé, už jedno kůzlátko vystrčilo hlavu, a jak stříhala dál, vyskakovalo kůzle za kůzlem, až bylo všech šest z břicha venku, a všechna živá a zdravá, protože vlk je ve své hltavosti ani nekousal, jenom je spolykal. To bylo radosti! Kůzlátka se k své mamince tulila, div ji neumačkala, a hned zas hopkovala a stavěla se na zadní, inu, hotový cirkus. Stará koza však řekla: „Radši jděte a nanoste hodně kamení, nácpeme je tomu zlému zvířeti do břicha, dokud ještě spí.“ A sedm kozlátěk se rozběhlo a všecka honem, honem snášela kameny a nastrkala jich vlkovi do břicha, co se jen vešlo. Potom stará koza nakvap zase břicho zašila a byla tak hbitá, že vlk nic nezpozoroval a ani se nehnul. Když se vlk konečně vyspal, sebral se a šel. Protože měl v žaludku kamení, dostal hroznou žízeň a chtěl se jít ke studánce napít. Ale jak vykročil a při chůzi se pohupoval sem tam, kameny mu v břiše hrkaly a rachtaly. Podivil se a zvolal: „Copak mi to v břiše rachtá, co se to tam přesypá? Kůzlat šest, co dřív tam bylo, v kamení se proměnilo.“ A když došel ke studánce, nahnul se nad vodu a chtěl se napít. Ale těžké kameny ho stáhly do vody a vlk se utopil. Od té doby se kůzlátka už nemusela bát, když zůstala sama doma.